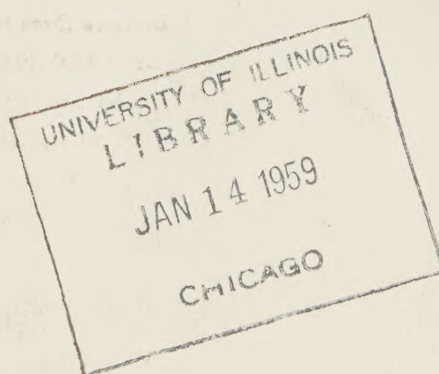
25 ARKITEKTEN

[INDH]OLD
[…]-Ole Lund: En side af ny, norsk arkitektur
[…]p Arctander: Mange små huse - én stor opgave

MEDDELELSER FRA DANSKE ARKITEKTERS LANDSFORBUND

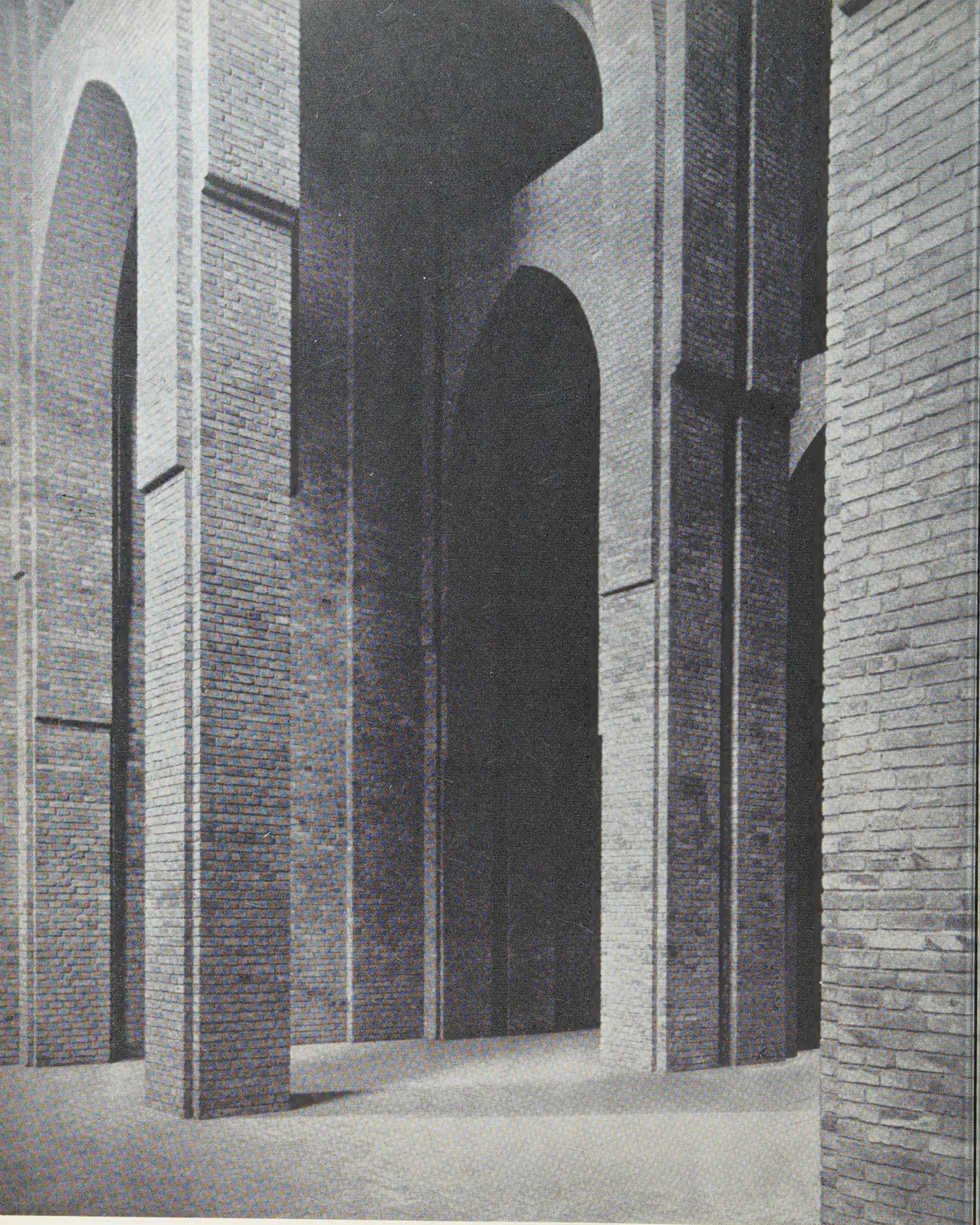
[A]RKITEKTEN ÅRG. 60 1958 NR. 25 SIDE 409-424 AFLEVERET TIL POSTVÆSENET 9. DECEMBER 1958

KØBMANDSBANKEN I KØBENHAVN A/S

Indgangsparti
udført i hærdet spejlglas

Arkitekter Mogens Hammer & Henning Moldenhawer M.A.A.

Jona[...]

BETHLEHEMS KIRKE

Et mangeårigt systematisk arbejde med at få enkle talforhold til at bestemme en harmonisk rytme var afgørende[...] løsningen af Bethlehems Kirkens rum. Om systematikkens nødvendighed, men ikke tilstrækkelighed, har kirkens ark[...] Kaare Klint udtalt: „Ligesaa selvfølgeligt det er, at en systematisk opbygget Toneskala ikke i sig selv fører til stor M[...] saa er det ogsaa en Selvfølge, at Arkitekturteori ikke alene kan føre til stor Arkitektur. Begge Dele er kun at betr[...] som et Instrument – men uden Instrument kan man ikke spille".

I bestræbelserne på at skabe arkitektur er den brændte sten et beskedent, men levende, føjeligt og virkningsfuldt hjælpemi[...]

ARKITEKTEN

Ieddelelser fra Danske Arkitekters Landsforbund.
Idgivet af Arkitektens Forlag.

edaktion:
oul Erik Skriver (ansv.)
hr. Enevoldsen
edaktionsudvalg:
han Pedersen (leder), Jarl Heger, Erik Nilsson, Elliot Hjuler,
Ienning Meyer og Gehrdt Bornebusch
nnonceredaktion:
ertel Barnholdt (annoncechef)
illian Schmidt (sekretær)
edaktionens adresse: Bredgade 66, København K, tlf. Minerva 1290.
dsendelsesdag: Hver anden onsdag. Redaktionen slutter 14 dage
r udsendelsesdagen.
ris: 3 kr. pr. hæfte i løssalg, abonnement 48 kr. årlig.
ignerede artikler står for forfatterens regning, usignerede for den
nsvarshavende redaktørs regning. Kun når det udtrykkeligt er
ngivet, kan artiklerne ses som et udtryk for Danske Arkitekters
andsforbunds standpunkttagen.

RINDRINGSLISTE

onkurrencen om stads- och polishus i Falun

rkitekter, der *har deltaget* i ovennævnte konkurrence, vil kunne
depositumsbeløbet tilbagebetalt mod aflevering af den af
ndsforbundet udstedte depositumskvittering samt forevisning af
ostkvittering for projektets afsendelse. Depositumsbeløb, som
ke er afhentet inden den *1. januar 1959* vil ikke kunne forven-
s tilbagebetalt.

Arkitekter, der *ikke har deltaget* i konkurrencen og ikke har til-
ageleveret materialet inden afleveringsfristen den 30. september
958, vil ikke kunne forvente at få depositumsbeløbet refunderet.

Konkurrenceudvalget

onkurrencer

*nternational konkurrence om et monument for Jose Battle, Montevideo,
Iruguay.* Aflevering 30. december 1958. Program til gennemsyn
D.A.L.s sekretariat, kan også rekvireres hos Comision Nacional
ro Monumento a Batlle, 25 de Mayo, esq. 1° de Mayo, Monte-
ideo, Uruguay.

Iordisk byplankonkurrence. Offentlig idékonkurrence om forslag til
yplan for et område i Frederiksberg kommune. Konkurrence-
rogram udleveres i D.A.L.s sekretariat. Bilagene fås samme sted
od et depositum på 100 kr. Afleveringsfrist mandag den 2. fe-
ruar 1959.

mvisninger i Statens Museum for Kunst

3. december.
Iaillol, Despiau og dansk kunst. Jan Garff.
yere dansk maleri. Minna Heimbürger.
)mvisningerne er gratis og offentlige. Man samles på de angivne
lokkeslæt i museets forhal.

bonnementsprisen i 1959

)e stigende produktionsomkostninger, bl. a. som følge af lønfor-
øjelserne i årets begyndelse, tvinger os desværre til en mindre
orhøjelse af abonnementsprisen. Fra 1. januar 1959 er abonne-
nentsprisen på ARKITEKTEN 52,– kr. p. a.

RKITEKTENS FORLAG

Bredgade 66, København K. Minerva *1290.
orlagsleder: R. Dahlmann Olsen.

I dette hæfte indlæg fra:
C. M. Hess' Fabrikker A/S, Vejle

Byggecentrum overtager Tidsskrifttjeneste

Siden 1954 har Statens Byggeforskningsinstitut til dets byggefagblade udarbejdet artikler og små titser om nyt indenfor byggeriet, både i udlande herhjemme. Denne virksomhed, Tidsskrifttjenes som læserne bedst kender som SBI–TT, er et l bestræbelserne på gennem rationalisering og stand isering af byggeriet at arbejde hen mod større duktivitet.

Byggecentrum har nu overtaget tilrettelægnin udsendelse af Tidsskrifttjenestens materiale.

Det er en virksomhed, der harmonerer med By centrums øvrige oplysningsarbejde.

Under vor rubrik „Byggeteknisk orientering" vi artikler, der stammer fra tidsskrifttjenesten, i fr tiden være mærkede BC–TT.

Nyt reolsystem

Aweso er navnet på et nyt system af vægskinne hyldeknægte til opbygning af reoler af enhver Det er tegnet af professor *Willy Guhl* fra Kunsthå værker-Akademiet i Zürich, og blev først fremst i Schweiz, men fremstilles nu også her i lande licens af firmaet *Detra.*

Systemet har mange fordele. Dels er det meget vendeligt, idet det med forholdsvis få dele kan nyttes på mange måder til vidt forskellige formål dels er det enkelt at betjene ved udskiftning eller dring af opbygningen. Og så er det foruden at v meget solidt også ualmindelig smukt forarbejdet

I systemet findes der skinner af forskellige dimen ner beregnet til forskellige belastninger. Disse s ner kan enten monteres direkte på væg, med uden panelplader mellem skinnerne, eller de monteres på stålrør i forskellige profiler og anve til fritstående reoler, gondoler i butikslokaler lignende. Desuden findes en særlig søjle til re der ikke fastgøres til væg, men står på gulvet og støtter mod væggen.

De egentlige reolskinner er udført af letmetal (A corodal), som enten står blankt eller mat, event anodiseret i forskellige farver. Alle typer støtterø søjler er matbehandlede sorte.

Knægtene findes i mange størrelser og i flere formninger – enten til træhylder eller til glashyl Knægtene har en ganske speciel udformning, ide består af to dele: Den egentlige bærende knæg sortbehandlet jern og en overdel, der skydes ind knægten og næsten dækker denne helt. Overdele udført af samme type letmetal som reolskinnern leveres i samme meget fine overfladebehandling

Foruden de normale hyldeknægte findes et ud af specielle knægte til særlige formål: tidsskrifthyl bøjlestænger til konfektionsforretninger osv. Men som man har særlige ønsker, der ikke kan opfy

lrkitekter:
'ørgen Bo og Vilhelm Wohlert, M.A.A.

Aalermester:
Hilmar Rasmussen, København F

Louisiana
HUMLEBÆK

Blandt de mange interessante bygninger, som vi i 1958 har leveret vore anerkendte malervare-produkter til, er LOUISIANA sikkert den mest omtalte.

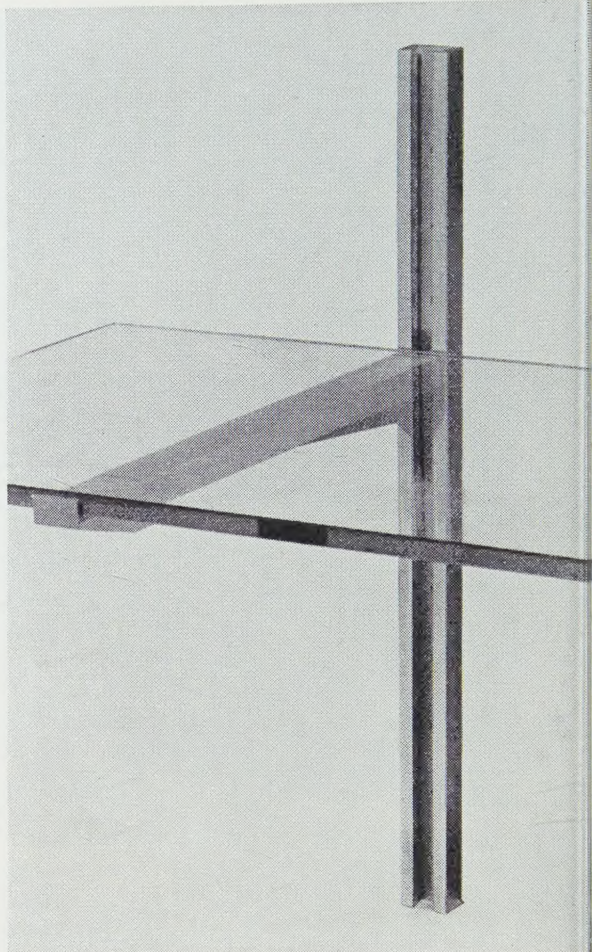
Et særdeles nydelig udført malerarbejde har været medvirkende til den smigrende opmærksomhed, som bygningen har vakt langt udenfor Danmarks grænser.

Vi håber, at endnu flere arkitekter vil benytte sig af vor konsulenttjeneste, som vi med held har startet iår.

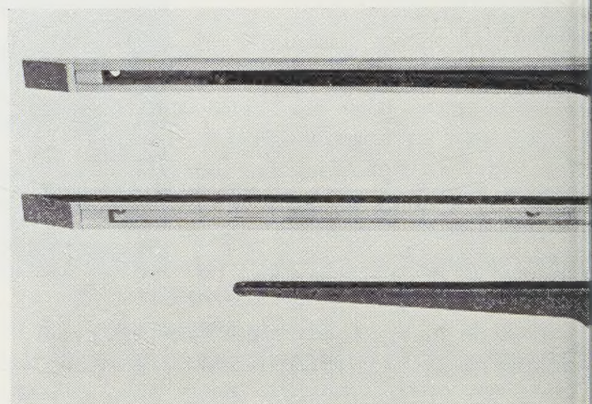
Vi kan være Dem til stor hjælp ved udarbejdelse af arbejdsbeskrivelser til al slags byggeri, og vi kan i vore nyindrettede kontorer og demonstrationslokaler ved fabriken i Gladsaxe vise Dem næsten enhver tænkelig behandling af vægge og træværk.

Se HFB side 338

BECK & JØRGENSEN A/S
Farve og Lakfabrik
ROSENKÆRET 25 · SØBORG · TLF. 69 03 11

Reolskinne med hyldeknægt til glashylde

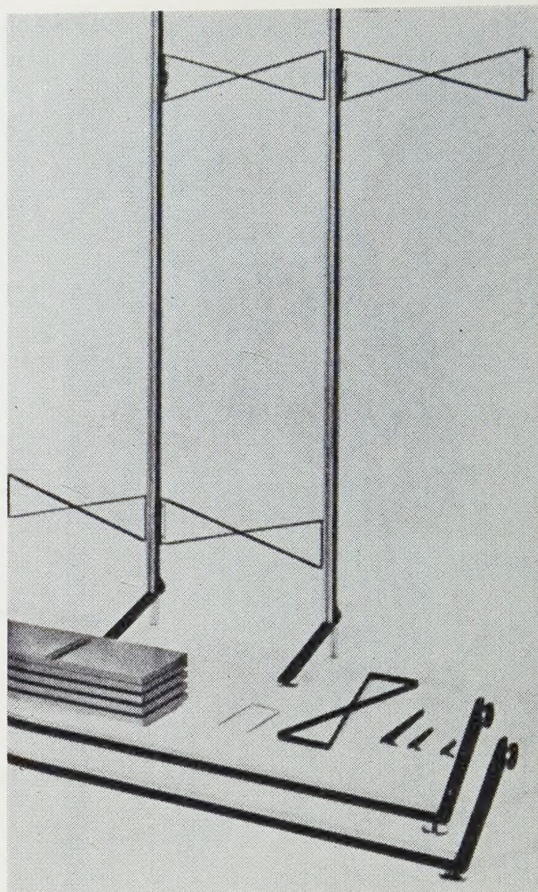

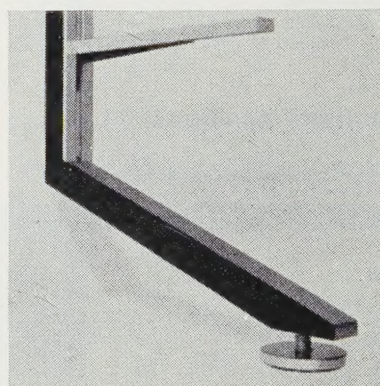
Hyldeknægtene består af 2 dele – en bærende underdel i sort jern overdel i letmetal

med de allerede eksisterende dele i systemet, er muligt at få fremstillet specielle hyldeknægte og s ner. Således er der blandt andet til prøvemonterin af et værelse i det nye SAS-hotel i København fr stillet et sæt skinner og knægte, der bærer både to bord, sengebord, seng og sengelamper – alle disse fremstillet efter Arne Jacobsens særlige ønsker.

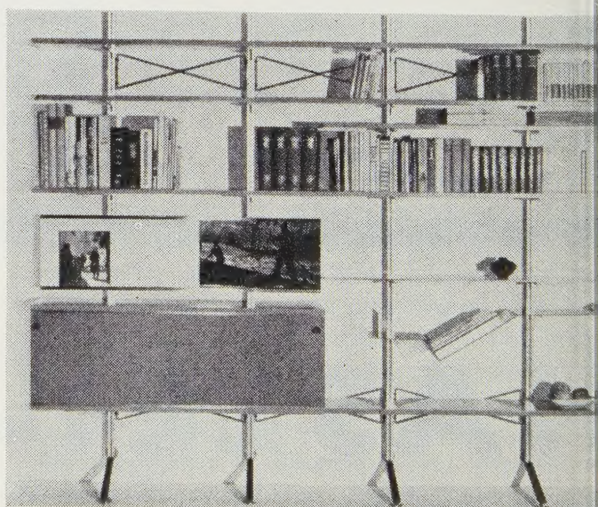
Iøvrigt udbygges systemet stadig med nye dele net af professor Willy Guhl.

Aweso-systemet er allerede blevet anvendt f steder her i landet til store specielle indretninger

Reolen anvendt uden f… gørelse i væg, den … på gulvet og støtter … væggen. De enkelte s… ner er forbundet … krydsformede tværsti…

PHILIPS

neon

FLUROLUX

PHILIPS

ILIPS FLUROLUX - det nye neonsystem

Philips nye neonsystem FLUROLUX fabrikeres efter en helt ny patenteret produktionsteknik.

Coating- og sintringsprocesserne er i Philips neonfabrik blevet industrialiseret, og rørene pumpes efter en varmpumpeteknik, der samtidig afspænder glasset.

Endvidere har det nye neonsystem kviksølvbestandigt glas, nye elektroder, forbedrede transformere og rørholdere.

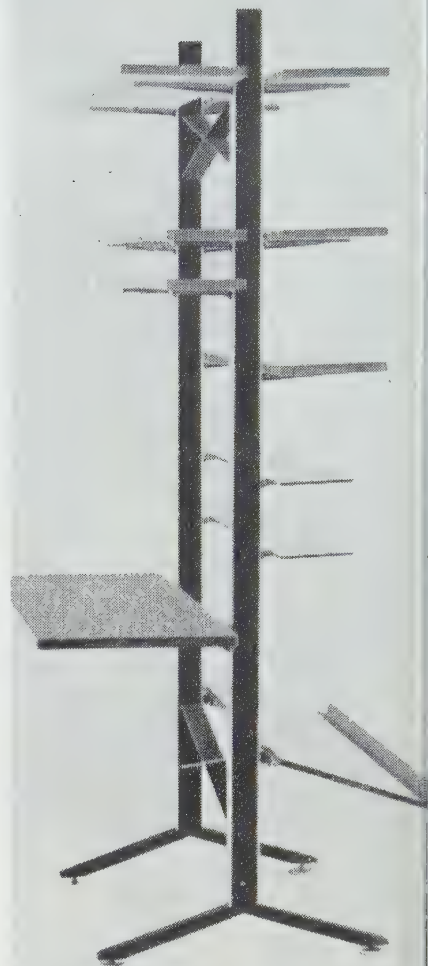
Nu kan vi derfor tilbyde neonanlæg med:

Større lysstyrke (FLUROLUX har reflektorbelægning)
Længere levetid
Ensartet lysende systemer
Konstant lysstyrke på et højere niveau
Lavere driftsudgifter
Maksimal driftssikkerhed

Har De et neonemne, så ring eller skriv til os.

Philips reklameekspedition sender Dem gerne eksemplarer af den nye salgsbrochure om PHILIPS FLUROLUX-neon.

PHILIPS AKTIESELSKAB . NEONAFDELINGEN
ENGVEJ 153 KØBENHAVN S ASTA 22 22

Aweso-systemet anvendt i fritstående reol – vist med forskellige typer størrelser af hylder

det hævder sig meget fint – både i kraft af dets fle bilitet og store anvendelighed og i kraft af det smuk udseende. Det er et system, som uden tvivl vil bli anvendt meget i den kommende tid.

Ballon som stillads og hejseapparat

Usædvanlig løsning på et usædvanligt problem

I Kansas, U.S.A., har man fornylig rejst en kupp formet aluminiumsfabriksbygning, ca. 48 m i di meter og 16 m høj, på 3 arbejdsdage med et mandsk på 38 med den noget usædvanlige teknik: to kæmp balloner som stillads og „donkraft“.

Aluminiums-kuppelen samles af en mængde tria gulære stykker, og de første dele boltes sammen o trent i terrænhøjde ovenpå den ene – og mindste ballon omkring en stålmast. Denne „lille“ ballon pu pes op efterhånden som kuppelen udvides i omkre og når ballonen har nået fuld størrelse – en diame på ca. 17 m og en højde på 8 m – træder den und liggende og større ballon i aktion, alt mens alumi ums-kuppelen udvider sig mod sin endelige størrel

arbejdsgang og småvink ved opsætning af LUX * skillevægge

OPSTILLING

Fliserne samles på stedet med LUX patentklemmer over sokkel eller bærejern. Hvor fire flisehjørner samles, anvendes såkaldte Plusklemmer. I flisederrækkerne Minusklemmer. Der medgår 55-60 klemmer pr. m². LUX klemmerne angiver fugetykkelsen. Skal skillevæggen opsættes på betonsokkel, kan denne udstøbes samtidig med udfyldningen. Som støbeform tjener f. eks. 2 støbebrædder på kant, ovenpå hvilken LUX-skillevæggen opstilles. Skal gulvet belægges med terrazzo, må sokkelen støbes så langt tilbage fra flisekanterne, at der er plads til ca. 1 cm terrazzo-beklædning. Under udstøbningen kan LUX skillevæggen f. eks. styres med et brædt på kant på begge sider af væggen holdt sammen med bindetråd.

STØBNING ETC.

Der kan anvendes cementmørtel 1:4. Forinden mørtelen ihældes, er det nødvendigt at vande den opstillede flisevæg godt, da mørtelen ellers ikke fordeler sig rigtigt og ikke binder. Udfyldningen, der kan kontrolleres gennem de åbne fuger, kan foretages på een gang af hele væggen incl. den eventuelle betonsokkel.

Ca. en time efter udstøbningen bør en foreløbig rensning af væg og udvendige klemmeringe foretages med vand og kost. Rensningen må udføres forsigtigt, så fugerne ikke udskylles for stærkt. Der må ikke spules med slange. Efter to døgns forløb slås de udvendige ringe af med et let hammerslag, og fugning foretages. Skulle enkelte ben fra afstandsholderne være for langt fremme i fugen, fjernes de med et let slag med en flisemejsel.

AFSLUTNING AF KANTER

Kanter kan dækkes med jern eller fliser. Øverste vandrette afslutning kan foretages ved, at man finpudser mellem fliserne. Man kan også afslutte foroven med to rækker rundingsfliser og indlægge en tilskåret flisestrimmel (16-18 mm). Lodret kan på samme måde afsluttes med to rækker rundingsfliser med en flisestrimmel imellem, men hertil kan desuden leveres en ca. 5 mm bred flise-afdækningsliste med to lange parallelle, afrundede kanter (Katalog 535), som kan dække hele forkanten. I sidstnævnte tilfælde afsluttes fliserækkerne med to rækker alm. skarpkantede fliser.

Forinden skillevæggen udstøbes, reserveres plads til mørtel til fastsætning af flisestrimler ved, at man indsætter en passende, f. eks. 1″ tyk træliste mellem fliserne for enden af væggen.

ENDELIG AFRENSNING AF VÆGGEN

Foretages på sædvanlig måde evt. ved anvendelse af fin ståluld, der ikke ridser fliserne.

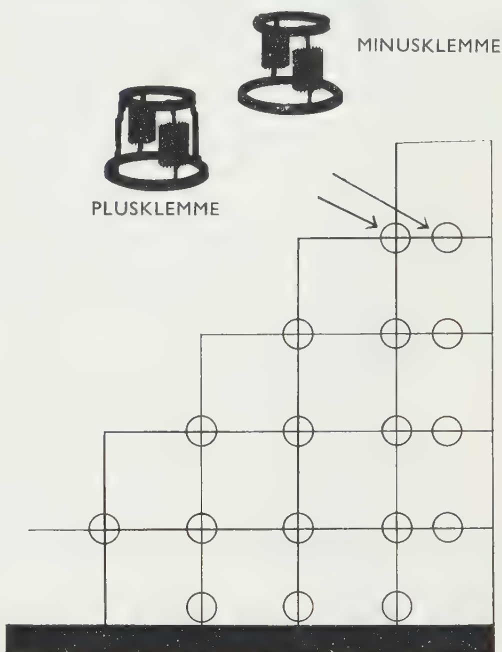
OPFØRELSE AF SAMMENSTØDENDE SKILLEVÆGGE

Det bør tilstræbes at indføre side-skillevæggen i hoved-skillevæggen midt eller for enden af en flise, der udskæres, idet det giver den nemmeste arbejdsgang. Det anbefales at udføre hoved-skillevæggen først og indlægge betonjern med ombøjede „stritter" til forankring af side-skillevæggen. Ved udstøbning af hoved-skillevæggen tages i øvrigt passende hensyn til den efterfølgende forbinding med sidevæggene.

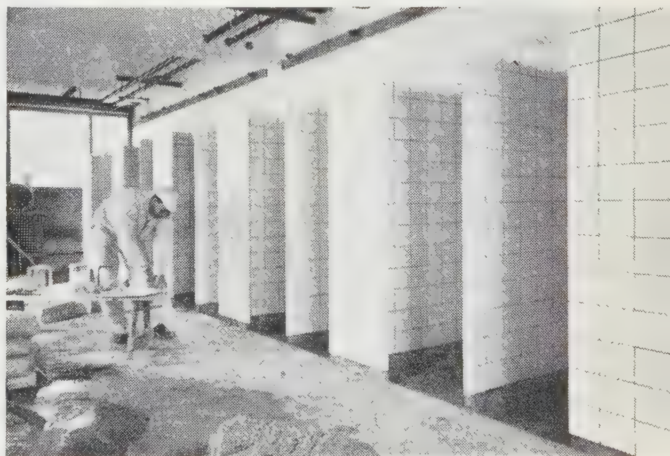
Når sidevæggen er opstillet og indpasset i hovedskillevæggen, kan man, inden udstøbningen, styre væggen ved at indskyde f. eks. 2″ søm, hvor der skal være fuge mellem de to vægge. Fugen er derved samtidig markeret.

ARMERING

Den færdige LUX væg er temmelig stiv i sig selv, men armering ved indlægning af betonjern bør udføres efter beregning i relation til væggens udstrækning. Såfrem man støber betonsokkel samtidig med skillevæggens udfyldning, bør man foretage forankring i gulvet ved søm eller „stritter", eller evt. anbringes forud ved gulvets støbning.

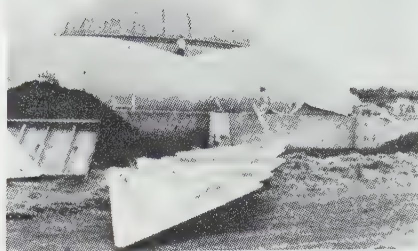

Skillevæg opsat ved hjælp af LUX på Nordisk Kabel- og Trådfabrik, Glostrup

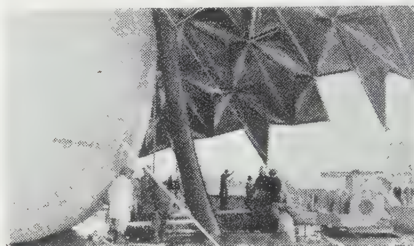

* *LUX er patentanmeldt og må kun anvendes i forbindelse med MEISSNER og BOIZENBURG fliser*

CHRISTENSEN & JENSEN . SPECIALFORRETNING I BYGNINGSMATERIALER . RÅDHUSPLADSEN 4 . KØBENHAVN . C. 930-13790

Afprøvning af ballonerne før samlingen af kuppelen begynder. Den ballon er fuldt oppumpet, den store kun delvis. I forgrunden nogl kuppelens trekantformede aluminiumselementer

Kuppelen er færdigmonteret og ved at blive anbragt på pillerne. Til ve ses den fuldt oppumpede største ballon

Den færdige aluminiumskuppel. Ballonerne er tømt for luft og fjerne

Når dette punkt er nået, fastgøres kuppelen til si forvejen støbte piller, der overtager belastningen, m ballonerne tømmes for luft.

Afgørende ved ballonmetoden er selvfølgelig en solut ensartet udvidelse hele vejen rundt, og mu hederne for stadig at holde toppunktet centreret. I maximale udvidelse kontrolleres af en U-jerns r omkring hver af ballonerne, og styringen foregår m regulerbare kabler, fastgjort i U-jernet og i gulvbe nen.

Til den underste ballon er der adgang gennem sluse, således at eventuelle „punkteringer" straks l findes og repareres. Trykket inde i ballonen er iøv kun op til ca. 0,01 kg/cm² og derfor umærkeligt personer, der inspicerer ballonens indre. Til ballon nes fremstilling er der brugt en stærk nylon, „Hy lon", der er beklædt med syntetisk gummi.

Forud for de 38 mænds 3 arbejdsdage er gået projekteringsperiode på 2 måneder, hvorunder m bl. a. ved hjælp af modeller af ballonerne har instrue samtlige medvirkende om fremgangsmåden. *BC*

Kilde: Industrial Covers, Inc., San Francisco, Calif., U.S

Knut Knutsen: Sommerhus i Portør, 1947

En side af ny, norsk arkitektur

Af Nils-Ole Lund

Det udvalg af norsk arkitektur, der her præsenteres, foregiver ikke at være udtryk for den gennemsnitlige standard. Ej heller er det en samling af de tilsyneladende objektivt bedste huse. Udvalget er derimod foretaget for at give eksempler på en ganske bestemt side af norsk bygningskunst.

Et alvorligt forsøg på at skildre alle tendenser og udviklingslinier er naturligvis umulig i artikelform. Det er heller ikke muligt at give den samfundsmæssige baggrund for de norske arkitekters skaben: De politiske forhold, herunder arbejderpartiets stilling til den moderne arkitektur, den følelsesmæssige reaktion sidst i trediverne, krigens isolering, genrejsningen med opbygningen af Nordnorge, arkitektstandens svage samfundsmæssige placering, uddannelsens mangler o. s. v.

De regionale forudsætninger

Den norske natur er overvældende og dominerende. Den kan endnu i sin voldsomste udfoldelse udgøre en trusel mod menneskene. En nordmand respekterer derfor naturen. Han lærer dens vilkår og farer og kan derved opleve dens storhed og rigdom.

En dansker derimod er opvokset i et kæmmet og kultiveret miljø, hvor det menneskeskabte dominerer, og den tiloversblevne natur er reguleret og pacificeret.

Det er derfor rimeligt at søge den norske arkitekturs særpræg i dens møde med naturen: i den måde den underordner sig og i den måde den accentuerer og fremhæver omgivelserne.

Når naturfølelsen således tilsyneladende er i behold, kunne man have ventet, at de norske arkitekter var blevet inspireret til mangen arkitektonisk stordåd. Mærkeligt er det derfor, specielt i konkurrencer at konstatere, hvor stor ufølsomhed der lægges for dagen i placeringen af huset og i organiseringen af omgivelserne.

Det var ikke altid sådan.

Går man tilbage til de gamle gårdanlæg, til tiden før industrialiseringen, til tiden før arkitekten havde spist „of the tree of verbalization“ og i sin uskyld ikke vidste at skille form og funktion, finder man, at bygmesterens æstetiske sans var automatisk. Hvad der før skabtes gennem intuitiv vælgen må i dag bevidst dannes gennem intellektuel tankevirksomhed. (Fra *Sibyl Moholy-Nagy:* Native genius in anonymous architecture).

Samtidig med at den videnskabelige udvikling har givet mennesket de tekniske muligheder, har den forandret dets syn på sine omgivelser. Fra den religiøse

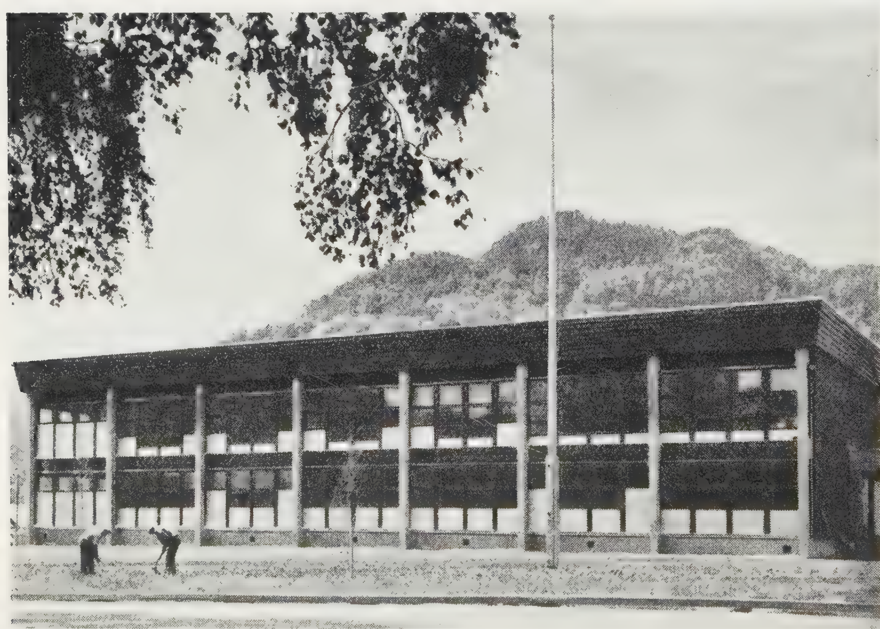

Knut Knutsen: Konkurrenceforslag til Sveabu, Voksenåsen, Oslo, 1956. Façade mod vest, 1:600

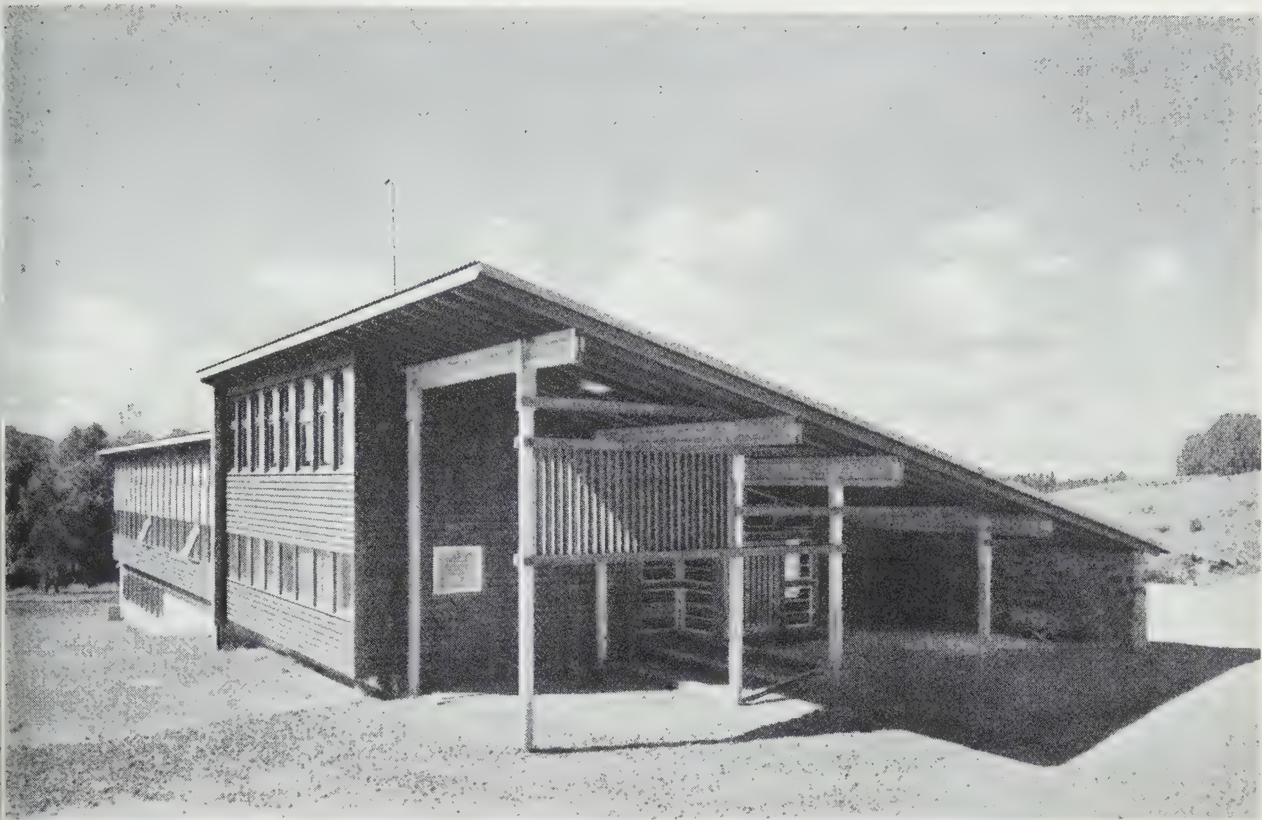

Façade mod vest

Knut Knutsen: Konkurrenceforslag til Vågå Centrum, 1947. Plan 1:750

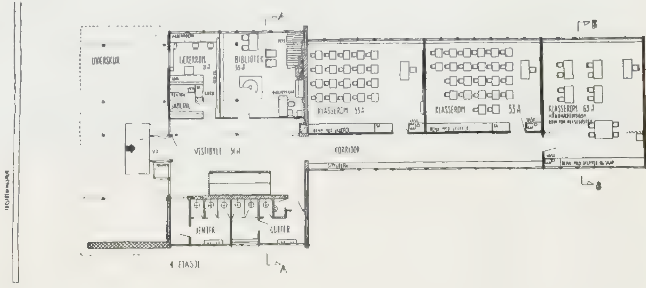

Knut Knutsen: Vågå Herredshus, 19

Are Vesterlid og Hans Østerhaug: Messenlia skole, Mesnali 1957

Skolen set fra øst

Plan 1:600

Messenlia skole. Vestibule set fra indgangsdøren mod korridor udenfor klasserum

opfattelse af naturen, som det store givne, befolket af guder, over mellemstadiet: naturen som det gudeskabte, til den nuværende indstilling: naturen er en energikilde til glæde for menneskene, er der et stort spring. Det må nødvendigvis give sig udslag i den praktiske form, folk anvender, når de bebygger jorden. Ærbødigheden må forsvinde.

At bevare den jomfruelige natur er i Norge blevet et stort problem. Spørgsmålet er, om menneskene nu, da de er blevet i stand til at udfolde sig i en hidtil ukendt grad, kan begrænse deres indgreb.

Naturen selv er hævet over problemstillingerne godt–ondt, grimt–skønt. For at kunne fælde domme her må der kunne gøres et ansvar gældende. En udsigt kan være storladen eller kedelig, måske ubehagelig, men aldrig grim. For at kunne benytte disse værdidomme må det være menneskeskabte ting der vurderes, og deres relationer til omgivelserne der karakteriseres. Er huset gjort med følelse for terrænet, er det rimeligt og logisk på dette sted?

De personlige forudsætninger

Hvordan giver da alle de ovennævnte synspunkter sig udslag i norsk arkitektur? For naturligvis accepteres de på forskellig vis.

Det ene yderpunkt repræsenteres af de arkitekter, der betragter huset som et nødvendigt onde. Det vil altid være en forringelse af det sted, det placeres, og for arkitekten gælder det om at gøre ødelæggelsen mindst mulig.

Fører man disse synspunkter til deres yderste konsekvens, må resultatet blive det camouflerede hus i den vildtvoksende have. Naturligvis finder man få rene eksempler på denne pessimistiske løsning. D
klareste og bedste er Knut Knutsens nogle år gam
sommerhus ved Portør på Sørlandet. Huset har lå
form af de omliggende klipper og forsvinder iblan
dem. Det er bygget uden tegninger og skabt på sted
af håndværkere og arkitekt. Materialerne er gam
forskallingsbrædder.

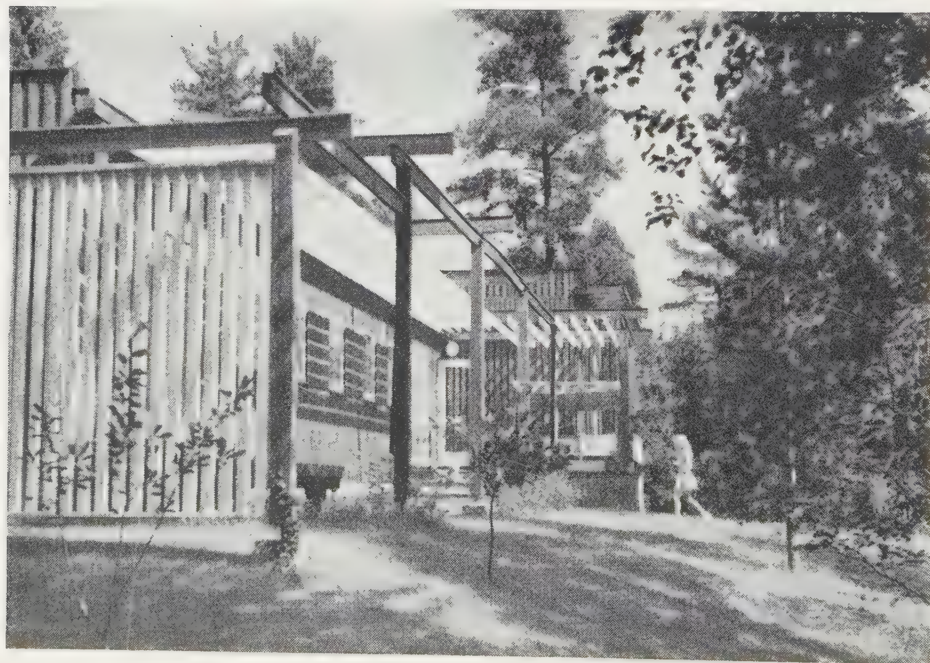
For Knut Knutsen har det naturligvis været va
skeligt at bringe teorierne om „at tingene skal gø
så uvesentlige som mulig“ til anvendelse ved stør
byggerier. De er i sig selv så dominerende, at fors
på at opløse dem og få dem til at forsvinde, er dø
til at mislykkes. Resultaterne kan derfor blive ulogis
og måske forvirrede.

Knut Knutsen har dannet skole, både ved sin p
dagogiske virksomhed og ved sit byggeri.

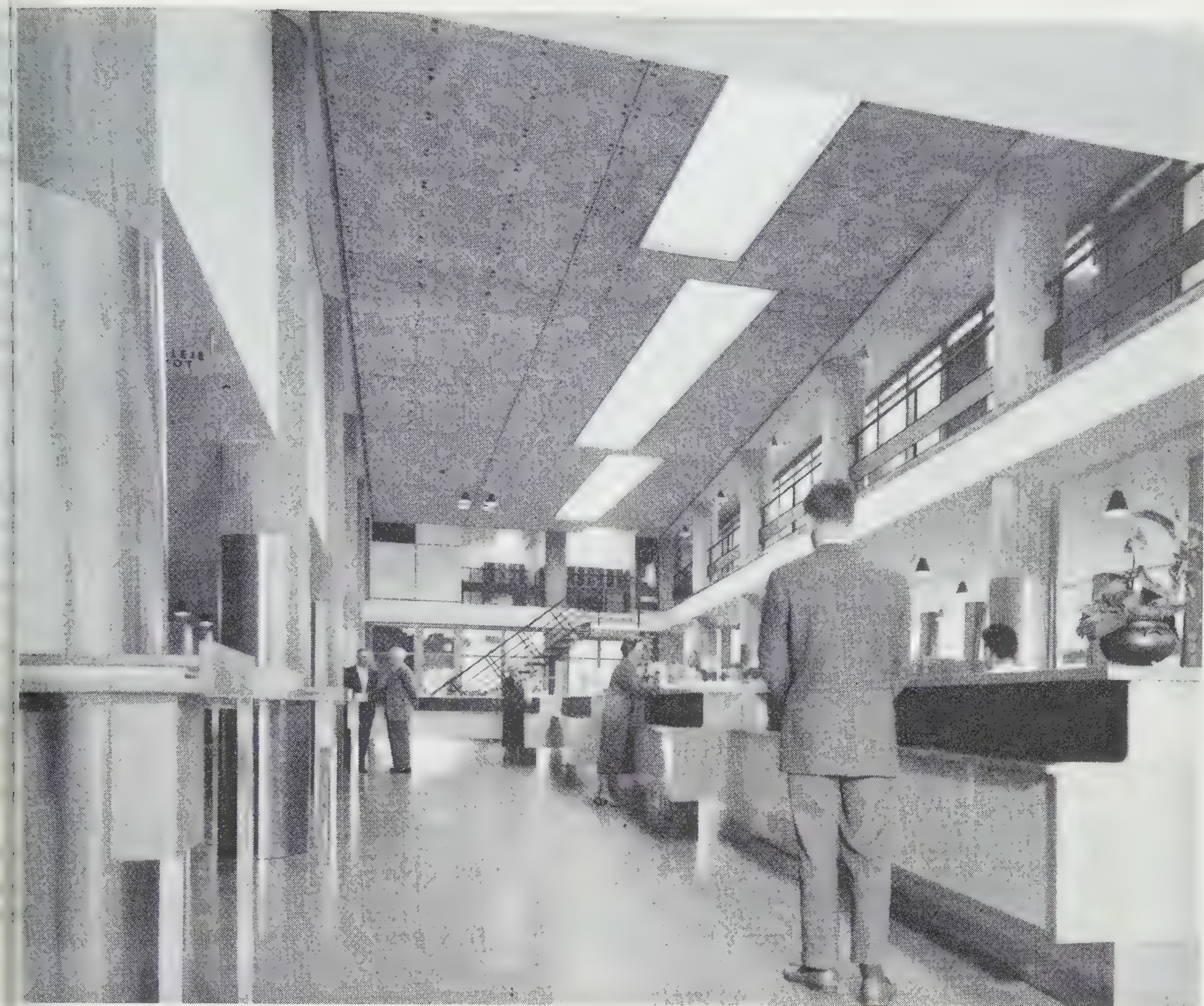
Det der satte denne bevægelse i gang var konk
rencen om herredshus i Vågå (1947). Her var
Knutsen med et projekt, der skulle blive rettesnor
de kommende arkitektårgange. Konkurrenceforslag
karakteristiske motto var: stille bevegelse, bortgjen
het, antydninger. Hver funktion har fået sig eget h
Herved har arkitekten kunnet give det store anl
den samme målestok, som præger den gamle beby
gelse i Vågå. Blokkene forskyder sig i forhold til hi
anden både i plan og i højden. De registrerer t
rænets mindste spring og fuldender gennem det vari
rede materialevalg indtrykket af bevægelse.

Desværre tillod kommunens økonomi ikke de
anlæg. Resultatet er blevet, at der indtil nu kun
opført een blok (1958) i en anden arkitektur, og m
end tre bliver der næppe.

Vågå centrum blev det store forbillede.

Molle og Per Cappelen: Vill
Trosterudveien, Oslo, 1955

Knut Knutsen: Folkets hus, Oslo. Interiør fra banken, 1958

Den formopfattelse, form-moral, der kommer til udtryk i disse huse, stiller store krav til sikker artistisk kunnen. Taget i brug af amatører bliver resultaterne kun opløsning og kaos.

Der er gået 11 år siden konkurrencen, og i de her viste eksempler i Are Vesterlids og Hans Østerhaugs skole i Mesnali (1957) og i Molle og Per Cappelens villa (1955), er de oprindelige idealer blevet modificerede og påvirkede af internationale strømninger. Det samme gælder Knut Knutsens sidste arbejder, bl. a. det viste interiør fra banken i „Folkets hus" (1958) i Oslo.

Stadigvæk er anvendelsen af ubehandlede materialer karakteristisk ligesom det tilstræbt levende i facadernes opbygning og i rummenes disponering.

Et par år efter krigen blev der på „statens kurs for arkitekter", Oslo, uddannet et hold, der lige som det ovennævnte kuld under Knutsen viste usædvanlige kvaliteter (resultatet er blevet, at man taler om norske arkitekter som om vine og inddeler dem i gode og dårlige årgange).

Nogle af eleverne sluttede sig sammen i den norske CIAM-gruppe. Denne talte desuden blandt andre Arne Korsmo og en overgang Jørn Utzon. Efterhånden har medlemmerne ekskluderet hinanden for manglende rettroenhed, og samarbejdet er ophørt. Alligevel har deres huse bevaret så meget fællespræg at man rimeligt kan tale om „retning".

De primære og enkle løsninger foretrækkes. Moduler og standardisering benyttes både som midler og inspiration. Der lægges megen vægt på konstruktiv klarhed og gennemarbejdede detaljer, der dog undertiden kan virke meget grove.

Materialerne står udendørs med strukturen synlig. Indvendig indskrænker farvevalget sig normalt til klare primærfarver.

Ansat på byarkitektens kontor i Oslo byggede Sverre Fehn og Geir Grung i 1954 Økern aldershjem. De fik forbavsende frie hænder og tegnede alderdomshjemmet som en rektangulær blok, der i sin midte indeslutter to grønnegårde.

Samarbejdet fortsatte udenfor byarkitektens kontor med museet for de Sandvigske samlinger, Maihaugen

Sverre Fehn og Geir Grung: Alderdomshjem på Økern, Oslo, 1954

Geir Grung og Georg Greve: Skole i Vettre, 1958

Sverre Fehn og Geir Grung: Museet for de Sandvigske samlinger, Maihaugen, Lillehammer, 1957

Lillehammer (1957). Bygningen rummer kunsthistoriske samlinger og gamle værksteder, og supplerer selve friluftsmuseet. Et karakteristisk træk, der går igen i næsten alle de to arkitekters arbejder, er den kraftig vandrette virkning: taget er uformet som en stor kasse og stærkt udkraget.

I Vettre skole (1958) har Geir Grung i samarbejde med Georg Greve yderligere udviklet de ideer, der lå til grund for Økern aldershjem og Lillehammer-museet. Skolen er endnu ikke fuldt udbygget og mangler to fløje med klasseværelser.

I sin pavillon på verdensudstillingen i Bryssel har Sverre Fehn for sit vedkommende klart vist, hvad han vil.

I en udstillingsbygning er muligheden for at arbejde med den yderste konsekvens naturligvis større end i det permanente byggeri. Pavillonen ligger ud mod verdensudstillingens hovedgade. Hele den side, der vender ud mod publikum, er åben. De tre andre er lukkede med mure. Fra mur til mur går lange een meter høje fyrretræsklædte dragere. Taget er som pavillonen kvadratisk, og består af en dragerkonstruktion på tværs af hovedbjælkerne. Undersiden er dækket af marlux-lystag.

Taget går ikke helt ud til murene, og det tiloversblevne stykke er dækket af gennemsigtig plastic sprøjtet på en trådarmering. I pavillonens hjørner er der ingen overdækning.

Da arkitekten samtidig har benyttet søjler af klart plastic, har han opnået et spil mellem ude og inde, lys og mørke, der giver den lille pavillon overraskende mange oplevelser.

De ovennævnte arkitekter karakteriseres i deres forhold til naturen blandt andet ved deres forkærlighed for det horizontale, hvad der tillader dem at aftrappe deres bygninger ned over stærke terrænfald. Kontrasten til den opadstræbende natur understreges derved yderligere.

De er ikke bange for at flytte store jordmasser for at opnå de tilsigtede virkninger, men det endelige resultat er alligevel i harmoni med omgivelserne.

Sverre Fehn skriver om sit hus i Bryssel: „Tomten med de store trær på 25 m har også vært med på å bestemme paviljongens form. Disse trær har gitt de innelukkede gårder et monumentalt preg det vil si de har fått høye „grønne vegger“. På denne måten har man fått inn et typisk norsk fenomen i selve Bryssel. I motsætning til forholdet i slettelandene, er naturen i Norge den monumentale faktor, mens bygninger spiller en mer „underordnet“ rolle i helhetsbilledet.“

Hos alle betydelige norske arkitekter sporer man naturligvis indflydelse fra udlandet. Hos Knutsen konstaterer man en tydelig beundring for Wright (taget på Vågå herredhus) og for Corbusier (detaljer på Folkets hus). Sverre Fehn er begejstret for Mies van der Rohe og Geir Grung for Aalto.

Alle har de imidlertid omdannet det internationale „stof“ og skabt huse, der først og fremmest vidner om personlig norsk stillingtagen.

Hos andre gamle medlemmer af CIAM-gruppen (Arne Korsmo, Christian Norberg-Schulz, Håkon Mjelva), er det regionale særpræg næsten forsvundet.

Forskellige i temperament og indstilling arbejder de alle i den „internationale funktionalismes“ ånd.

Arne Korsmo og Christian Norberg-Schulz har i deres kædehuse på Vetakollen på forskellig måde eksperimenteret med nye materialer, elementkonstruktioner, nye rumvirkninger og flexible planer.

To citater af Korsmo kan illustrere disse bestræbelser: „Sted og land gir det generelle sin nyanse etter tilpasningens lov, men det grunnleggende blir idearbejdet på „prototypene“ og her gælder det at skjønnhet er økonomi.“

Nye strømninger

Den foretagne opstilling over norsk arkitektur spænder fra Knutsens opløste „sig naturen underordnende“ huse til Korsmos bevidste forsøg på at acceptere industrialiseringen gennem anvendelsen af syntetiske materialer, moduler og elementer.

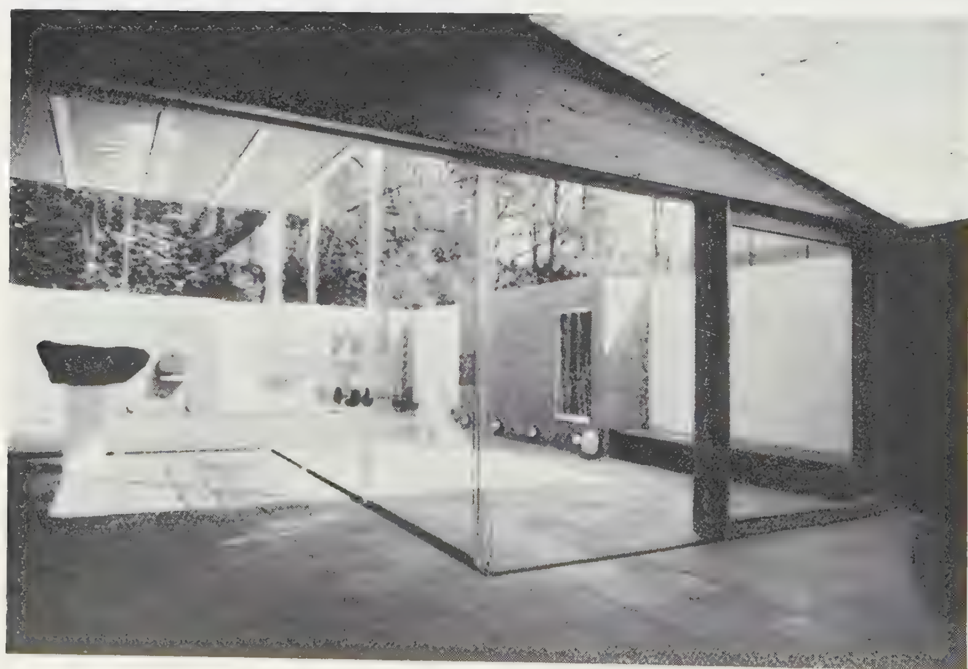
Alle de nævnte arkitekter kender naturligvis den japanske træhusarkitektur, og alle deres huse er mere eller mindre påvirkede af japansk boligkultur.

Kun få steder finder man imidlertid det raffinerede

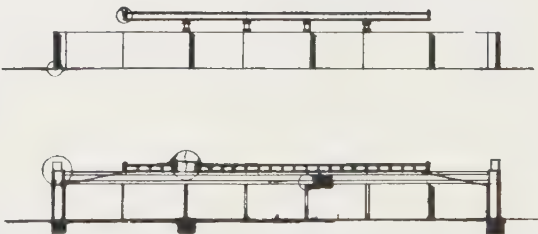
Geir Grung og Georg Greve: Nedgang til strømfordelingscentral, Oslo, 1958

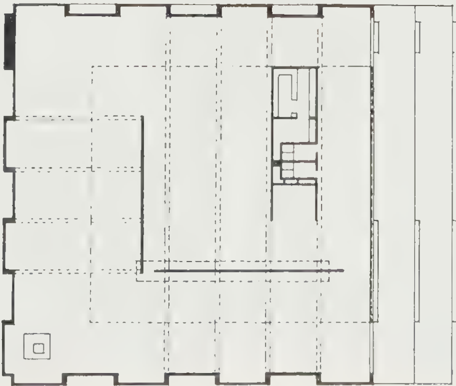
Norges pavillon på verdensudstillingen

Norges pavillon på verdens-udstillingen

Norges pavillon på verdensudstillingen

Sverre Fehn: Norges pavillon på verdensudstillingen i Bryssel, 1958
Plan og snit 1:750

Christian Norberg-Schulz og Arne Korsmo: Kædehuse, Vetakollen, Oslo, 1954

eller udsøgte. Mellem mennesket og tingen og mellem mennesket og naturen savnes det intime forhold, det kultiverede.

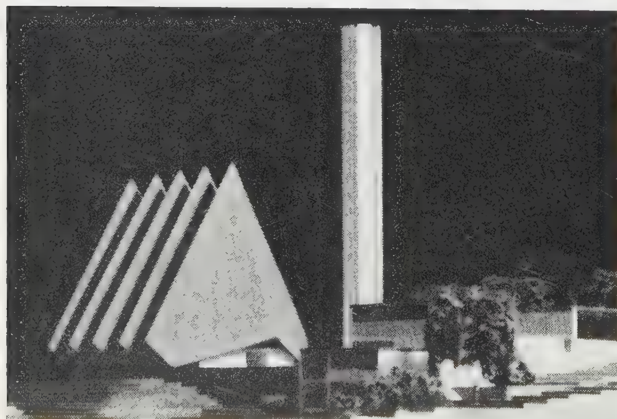
I Vesteuropa og i Japan, hvor baggrunden for havekunsten er religiøs, er omgangen mellem mennesker og planter et produkt af århundreders udvikling.

Hos almindelige mennesker i Norge rummer naturfølelsen mere af en kampindstilling. Det er et nybyggersynspunkt at betragte rydningen af en skov eller bortsprængningen af en kælder som triumfer. Intellektuelt er en sådan holdning urimelig, og man må derfor forvente, at der i et land med en gamm fornem træhusarkitektur, efterhånden som arkitek undervisningen forbedres, vil blive skabt flere o flere huse, der viser vilje til udsøgt form. Og ik kun er bortgemte eller dominerende, men integr rede i omgivelserne.

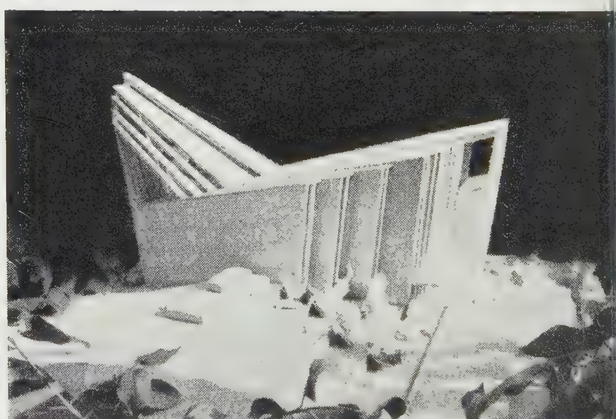
To førstepræmier i konkurrencer om kirker, i Ål sund (Leif Olav Moen) og i Kristianssund (Odd Øs bye) kan tages som tegn på sådanne bestræbelser.

Inspirationen kan i hvert fald heller ikke mang i en så storslået natur.

Nils-Ole Lu

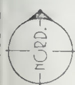
Leif Olav Moen: Konkurrenceforslag til kirke i Ålesund, 1957

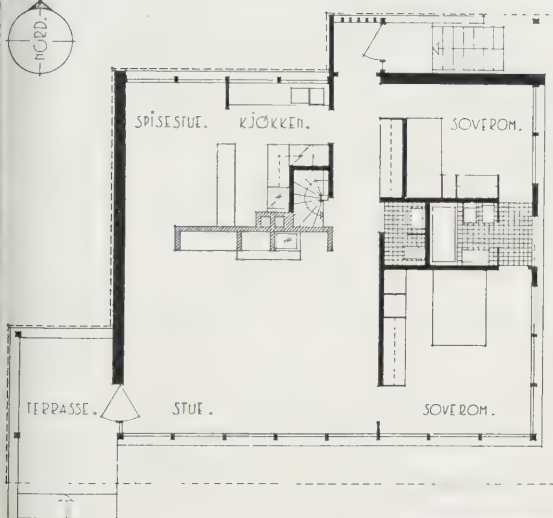

Odd Østbye: Konkurrenceforslag til kirke i Kristianssund, 1958

Håkon Mjelva: Villa i Husebyskoven, Oslo, 1958

Plan 1 : 200

Façade mod syd

Typiske huse fra danske villaveje – men ikke typehuse. Individuel arkitektur er ikke det samme som god arkitektur. Typehuse kan betyde højere standa

Mange små huse – én stor opgave

Når danske småhuse har ry for at være gode, så skyldes det utvivlsomt for en stor del arkitekternes indsats – men en indsats på en forholdsvis lille del af det samlede småhusbyggeri. Desværre er de gode huse ikke typiske og de mange ikke på højde med renommeet. En gennemgang af 625 helt almindelige statslånshuse fra boligministeriets arkiv, som snart vil blive offentliggjort af SBI, viser, at kun ganske få af disse huse rimeligt afspejler det, vi i dag ved om brugsrigtig udformning og afklaret konstruktion. Og hvis der skulle være nogen der tror, at disse materielle værdier er ofret (berettiget eller uberettiget) på æstetikkens alter, så bedes de blot se øverst på siden.

Arkitekterne kan så trøste sig med, at den trediedel af småhusene (med statslån), der tegnes af arkitekter ihvertfald – blandt andet – rummer de bedste. Men det hjælper jo ikke meget på alle de andre. Arkitekternes arbejde med de små huse har ført til mange fine udtryk for de varierende opfattelser i tidens løb af den almindelige families behov og livsform, men det har ikke formået at ændre helhedsindtrykket af det billige énfamiliehus som et ikke gennemklaret produkt.

Man kan vel hurtigt enes om, at helst skulle hvert af de 4.–5.000 årlige småhuse – ligesom ethvert andet hus – være „et godt hus". Men „et godt hus" som billigt typeprodukt er en helt anden opgave end det enkelte, fremragende hus. De krav, man kan stille til det enkelte hus i retning af noget særligt, noget spændende, bliver urimeligheder at forlange af typeproduktet – og umuligheder, hvis statslånsgrænsen skal holdes og de generelle krav om plads og udstyr ikke opgives. Det er næppe realistisk – og vel ikke engang særlig ønskeligt – at forestille sig 4.–5.000 små arkitekturunica strøet ud over landet hvert år. Der er ingen særlig grund til, at alle disse almindelige små boliger skulle søge at demonstrere en individualisme, som ikke findes. Familierne, levevanerne, materialerne, pengene, m. m. er temmelig ensartede. Og trods den individuelle projektering og opførelse er alle statslånshusene også i dag temmelig ensartede – i deres hovedtræk. Men i alle detaljer, rumstørrelser, o.s.v., er der endeløse – og meningsløse – små forskelle, som dels forringer husenes brugsværdi, dels udelukker en produktionsforenkling og dermed en billiggørelse.

Alt dette kan dog ikke motivere at husene skal væ så ringe – i form, funktion og konstruktion – som fle tallet er i dag. Vel er det lille hus en stor opgave. C vel er der grænser for, hvad man kan forlange for par tusind kr. i arkitekthonorar – selvom arkitekt ofte con amore ser bort fra grænserne. Men netop typeopgaven ligger der muligheder for en fælles ge nemdyrkning af de mange generelle problemer i de lille boligs funktion og konstruktion. Den gennem arbejdede analyse må kunne danne grundlag for hus som i det mindste kan kaldes anstændigt arkitek håndværk, og som måske også kan blive til en a klaret, anonym arkitektur. De sidste 20 års udviklin af danske industrimøbler, formet af arkitekterne, et meget godt forbillede.

Opgaven: det gemene lille énfamiliehus, byder på oplagte muligheder for både en forbedring af produ tet og forenkling af produktionen, at der allerede fr flere sider er gjort forsøg på at angribe den. Enkel arkitekter har mere eller mindre typiske typeprojekt på lager, et par entreprenører tilbyder ikke helt då lige, og andre ikke helt gode, typehuse fix og færdig og boligministeriet har i flere år koketteret med tanke om en dansk typeprojektordning efter svensk og nor forbillede: et komplet projekt for 100 kr., arkitekt ove flødig. Der er ikke grund til at tvivle om, at opgave bedre og billigere småhuse gennem typisering, vil bliv løst, spørgsmålet er kun af hvem – skal det offentlig vil nogle kvikke entreprenører, eller kan arkitekterne Arkitekterne kan – hvis de kan betragte 1.000 sm huse ikke mere som 1.000 opgaver, men som én, o organisere løsningen af opgaven i fællesskab. At o gaven betragtet som arkitektur – form, funktion, kon struktion – hører hjemme hos arkitekterne, er vi v ikke ene om at hævde. Men også betragtet som ratio nalisering er det en arkitektopgave. Arkitekternes a bejde omfatter hele planlægningen, som er mere a gørende for byggeriets rationalisering end al mekani og nye materialer. Arkitekterne har i Danmark e nøglestilling i småhusbyggeriet – og de kan befæst den ved stadig at ligge foran i byggeriets udvikling eller miste den ved at lade være.

I 1957 fik DAL fra boligministeriets produktivitet fond en bevilling på 110.000 kr. til at undersøge mu

Ubevidst typisering. 4 planer af danske statslånshuse, individuelt projekterede

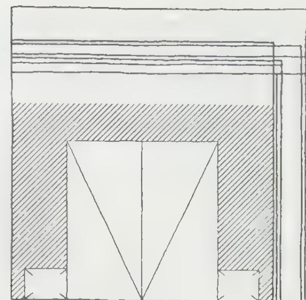
Kun små forskelle. 4 andre individuelle småhuse fra SBI's kartotek

ligheder for typisering af enkeltheder i småhusbyggeriet. DAL's bestyrelse fandt, at undersøgelserne måtte kunne videreføres og danne grundlaget for en organiseret indsats fra arkitektstanden og har nu fået repræsentantskabets tilslutning til at forberede et „typehuskontor“. Til det særlige arbejde hermed ydes der iøvrigt tilskud fra en række af de største firmaer i byggeriet, som ser de store muligheder i at få et fast marked at arbejde op til.

Typehuskontoret tænkes oprettet som en afdeling under forbundet, der skal udarbejde komplette projekter til typehuse med alle detailtegninger, beskrivelser, mængdefortegnelse, arbejdsplan, anmeldelsesskemaer, kontrakter, vejledende priser, o.s.v. Typehuskontoret skal ikke have nogen forbindelse med bygherrerne, men kun med DAL's medlemmer, der altså hermed kan levere konfektion efter mål til de bygherrer, som ikke ønsker – eller kan betale – skrædderi, og som hidtil enten har klaret sig uden arkitekt eller har fået halvvejs typiserede huse til individuelles pris.

Arkitekterne skulle altså med typeprojektmaterialet kunne betjene en del af de ²/₃ af småhusbygherrerne, som før fik de ringeste huse. Men typeprojektmaterialet vil også kunne være af værdi ved almindelig individuel projektering. Materialet må betragtes som standens fælleseje, og typedetaljer, rumdimensioner, dele af arbejdsbeskrivelse, prisoversigter, m. m., vil utvivlsomt finde anvendelse ved helt individuelle projekter. Den unge, uerfarne arkitekt, hvis klassiske første byggesag er et énfamiliehus, vil typematerialet kunne redde over mange grøfter, hvadenten han nu begynder med at bygge et typehus, eller han vælger at udfolde sin egen sjæl, men skæver til typematerialet som en teknisk vejledning.

Det er vist ret indlysende, at en serie typehuse, med et kontor og et antal arkitekter i ryggen, vil kunne opvise fordele i retning af stærkt forenklet ekspedition af byggesag og lånesag, kortere byggetid på grund af ensartet gentagelse og konkurrencepriser på en del leverancer på grund af det samlede marked, altsammen noget som efterhånden må bidrage til at gøre typehusene tiltrækkende for bygherrer. Det er jo ikke ukendt for arkitekter, at bygherrer til tider viser en uforholdsmæssig interesse for den del af husets anskaffelsessum, som hedder honorar. En del bygherrer – og vel mange af dem der ikke går til en arkitekt – finder honoraret for et lille hus stort, mens det for arkitekten ved individuel projektering ubestrideligt er for lille. Ved opførelsen af et typehus vil den enkelte arkitekts arbejde omfatte forhandlinger med bygherrer, husets placering på grunden, forelæggelse for myndighederne, indhentning af tilbud, byggeledelse og byggeregnskab, og dette arbejde betales efter honorarreglerne. For projektmaterialet skal arkitekten betale en afgift til typehuskontoret. På grund af den fælles projektering for et større antal huse skulle denne del af arbejdet gerne kunne blive billigere, og man overvejer derfor en reduktion af typehuskontorets andel. Derved ville bygherrens udgift til honorar reduceres, hvilket iøvrigt er forudsætningen for at ophæve Monopoltilsynets midlertidige bestemmelse om 10 pct. fradrag i honoraret for individuelle statslånshuse.

Kun små forskelle, men dog altid forskelle, der f. eks. hindrer standardisering af bygningsdele. Soveværelserne fra ovenstående 8 planer

Spørgsmålet om typehuse løses ikke ved én gang for alle at levere en serie nok så udmærkede typeprojekter ud i praksis. Resultatet kunne meget let blive konserverende i stedet for udviklende. Det er nødvendigt, at der findes et fast led, som er ansvarligt for, at ideen holdes i live, en central tegnestue, som kan indsamle erfaringer, især om mangler, fra de opførte typehuse – som kan forhandle med leverandører om nye materialer og bygningsdele og typepriser, og som kan trimme løbende typer og forberede de næste.

Men typehuskontoret kan kun arbejde i samspil med de praktiserende arkitekter. For det første skal et antal arkitekter forestå opførelsen af typehusene. Der kan være medlemmer, der fra tid til anden bygger et enkelt typehus i stedet for at henvise til en privat typehusentreprenør. Andre kan sætte det mere i system, og det forekommer ikke urimeligt, som det samlede resultat, at sigte på en fordobling af det antal småhuse, som hidtil årlig er opført med arkitektbistand.

For det andet må typehuskontoret på alle områder stadig indsuge erfaringer fra de praktiserende, for at typehusene trin for trin kan blive bedre, mere afklarede, lettere at bygge, billigere. Det værdifulde samspil bygherre–arkitekt skulle gerne udbygges med et led, således at arkitekten holdt forbindelsen til sin bygherre i den ene hånd og til sit typehuskontor i den anden.

Endelig må det overvejes at etablere et direkte samarbejde mellem forbundets medlemmer og typehuskontoret om typehusenes udvikling, enten igennem konkurrencer eller andre egnede former. Det er væsentligt at sikre, at typehusene ikke blot bliver en sammenstykning af analyser af behov, priser, arbejdstider, o.s.v., men at de også bliver rigtige huse.

I første omgang har man sat sig som mål at projektere et hus uden arkitektoniske mærkværdigheder, men en gennemdyrket udgave af det, der i dag bygges mest: Én etage med udhus, 2 værelser + 2 kamre, rektangulær plan og i de materialer, der har vundet størst udbredelse. Med dette udgangspunkt skulle et DAL-typehus på de allerfleste punkter kunne blive klart bedre end den langt overvejende del af dagens småhusbyggeri og dermed have en fair chance for at blive foretrukket. Og så ligger vejen åben for en udvikling.

Philip Arctander

Materialets inspiration

Causeri holdt af Jørgen Bo ved uddelingen af træprisen, på Louisiana den 15. november 1958

Den anerkendelse, denne fine pris indebærer, føler jeg må deles med mange uden hvis indsats vore anstrengelser havde været frugtesløse.

Byggeri er resultatet af mange mands indsats.

I ganske særlig grad er det en forudsætning for vor glædelige situation i dag, at nogen med varme har ønsket og med styrke lagt ryg til vore tankers virkeliggørelse – inspireret til dem og troet på dem med fasthed.

Men det har heller ikke været uden betydning, at der har været folk, der har kunnet lave huset og endda med præcision og kærlighed.

Vi finder, at vi i høj grad opnår denne pris i kraft af dansk håndværks høje stade.

Til de dygtige håndværkeres rådighed har der heldigvis været materialer, der i kvalitet svarer til den fornemme behandling håndværkerne har formået at give dem.

Vi er i et hus af tegl og træ og glas. Selv ikke denne dags lykkelige anledning skal få mig til at prise det ene stof på det andets bekostning. Hvert materiale har sin skønhed. Teglet sin tyngde og træet sin spændstighed.

Selv jord er et bygningsmateriale, jeg nærer stor kærlighed til. Bygværker af jord må altid være meget enkle i deres form, og derved får de over sig en egen tidløs majestæt. Vort land er fuldt af monumenter i jord – i høje og befæstningsanlæg. Skaberne af Jellinghøjene og Christianshavns vold burde have haft en jordpris. Materialet giver bygværket præg ikke alene ved egen stofvirkning, men også ved de former og konstruktioner, det afføder. Det overfører noget af sit væsen til hele bygningsanlægget.

Jeg har set primitive folk bygge huse af ubrændte tegl, groftformede lerklodser med halm i til at holde dem sammen. Husene pudses af kvinderne, der med de bare hænder oversmører murene til de er glatte og tætte. De færdige indianerhuse er som modelleret. Skønt faste og tørre har de det bløde lers plasticitet over sig, de har lerets sjæl i sig.

Fra ethvert materiale udgår således en inspiration, en bøn om at måtte blive behandlet efter egne love, og følges disse, forlener de bygværket med materialets egne bedste egenskaber.

Stål er stærkt og kostbart. Det inspirerer til dristighed og økonomi. Jernkonstruktioner er gerne smukkest, når der er et minimum af materiale i dem. Deres særlige ynde beror netop derpå, at de spinkle konstruktioner så klart lader ane kræfternes spil i dem.

Også jernbetonarbejder udtrykker, når de er bedst, klart deres statiske virke, men på en helt anden måde. De har som støbte helheder præget af det flydende i deres form.

Træ er karakteristisk derved, at det er vokset. V
stens smukke, lidt uregelmæssige mønster tegner
stadig på det ubehandlede træ som en mindelse o
at selv om materialet er skåret op og passet til
mennesker, er det dog produceret i naturens værkst

Træ er resultatet af en livsproces og selv når det fæld
dør det ikke helt. Disse sammenlimede bjælker, s
ses i dette rum, er på en måde stadig i live og
vedblive at være det sålænge huset står. De mærk
når her er varmt og koldt, fugtigt og tørt. Af det klim
vi skaber omkring os opsuger de ganske lidt i s
Således er de som levende væsener, der bevarer i
erindringen om vor tilstedeværelse.

Træ har personality – det har sin egen vilje. D
kaster sig, men det kan styres, hvis det behandles ef
sine egne love og de er nok så betydningsfulde, fo
de bliver love for hele bygværkets struktur.

Den enkle omstændighed, at træ arbejder, og
derfor hver enkelt del i en trækonstruktion må erken
som et selvstændigt led, har gennem tiderne gi
anledning til udfoldelse af en rig kunstnerisk aktivit
Vi kan tænke på en stavkirke med den vertikale ben
telse af træet eller på et barokt skab med dets overd
dighed af fyldingsværk. Også her i huset er der spil
på den ornamentale virkning i træfladernes kompo
tion omend med en vis streng saglighed.

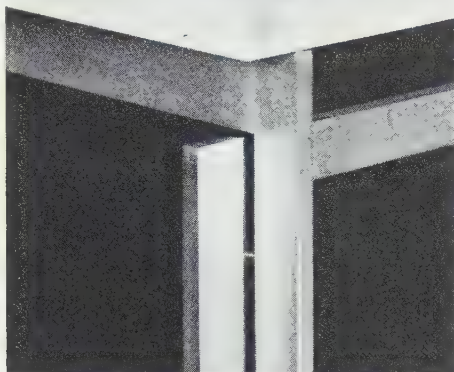
Det er meget få ting træ ikke kan bruges til og h
været brugt til i tidens løb. Det har fundet anvende
til broer, befæstningsanlæg, skibe, templer, huse, møb
og husgeråd. Måske skyldes det dets almene forekom
og lette bearbejdelighed, måske den sum af fordelagti
egenskaber det besidder: Styrke, elasticitet, isolatio
evne o. m. a.

Men een ting vil jeg særlig hæfte mig ved: Træ er
engang blødt og hårdt, det kaster ikke lyden hå
tilbage som en kirkehvælving; men det virker hel
ikke for absorberende. Man kan vist roligt sige, at d
er sympatisk indstillet overfor musik.

Stryger man en violin forplantes strengens vibrat
ner gennem stolen til instrumentets overside, som
af gran, og gennem en pilepind under stolens ene b
overføres svingningerne til instrumentets ahornbu
Hele violinen, der er opbygget af forskellige træsort
der tilsammen har følsomhed overfor hele toneområd
hele denne sarte og ganske komplicerede konstrukti
af tynde trædplader toner så – når en kyndig spiller
den – så egalt som en menneskestemme. En sådan tin
så følsom den må være for at kunne tjene sit form
kunne man næppe forstille sig gjort af andet end tr

Og et sådant materiale, det kan tjene os til tusin
nyttige formål og dertil befordre musikkens og derm
vort eget sinds fineste svingninger, et sådant materi
må altid stå os mennesker særligt nær.

Jørgen

Detalje af bord, tegnet af Poul Kjærholm. Illustration fra bogen

Brugskunst

Birgit og Christian Enevoldsen: Brugskunst, møbler, textiler, lamper. Arkitektens forlag. 108 sider. 187 fotografier. 20×21 cm. Pris 28,– kr. indb.

Birgit og Christian Enevoldsen har givet deres nye bog en bevidst og naturlig begrænsning, ved kun at behandle den del af brugskunsten, der er det første led i boligens indretning – møbler, textiler og lamper. Derved har det trods bogens begrænsede omfang været muligt at bringe et mere omfattende og også meget smukt billedmateriale. Foran hvert afsnit er der en kort og klar introducerende tekst, den skriftlige redegørelse indskrænker sig iøvrigt til billedteksterne, der også bringer størrelsesangivelser og priser pr. 1.8.1958 – det sidste en nyttig velgørende uhøjtidelig ting.

Alle gengivelser er sort-hvide fotografier, der vanskeligst formår at belyse afsnittet om lamper – kun PH's store koglekrone fra Langeliniepavillonen er gengivet med lys i på mørk baggrund. Afsnittet om lamper indskrænker sig automatisk – et beskæmmende forsømt område i et land med så lang mørketid. Kun otte sider har der været stof til med forfatternes kvalitetskrav. PH's reviderede skærme, der tilpasser sig belysningsbranchens hårde vilkår og Langelinie-typerne er ene om at løse det belysningstekniske, de andre gengivne lamper er fikse, men hovedsagelig illumination.

Også textiler taber i fotografi fordi mønstrene reduceres til en grafisk virkning, men ikke desto mindre er det lykkedes at bringe værdifuldt stof ved hjælp af en række stærkt forstørrede detailbilleder af trådenes beliggenhed og ved hovedsagelig at gengive mønstre, der ikke alene skabes gennem koloritten. Textilkunsten er den gren indenfor dansk brugskunst, der sidst har gjort fremstød og vundet anerkendelse på en række internationale udstillinger, og bogens materiale understreger på en fin måde denne høje standard.

Afsnittet om møbler er naturligt bogens hovedvægt, især koncentreret om de senere års bedste ting, idet gode typer fra tidligere år, men ude af produktion, og nyere eksperimenter, der ikke er helt afklarede, er udeladte. Ved at opstille dette kriterium begrænses materialet betydeligt men klogt, især for de nyeste typers vedkommende – og man får til gengæld en kavalkade af de møbler, der har medvirket til dansk møbelkunsts position. Det bliver hovedsagelig kendte og tidligere gengivne ting, men i bogen påny levendegjort ved en meget charmerende og afvekslende opsætning med nye fotografier, der ofte varierer mellem større billeder og supplerende mindre side- eller detailbilleder, skiftevis på lys baggrund eller med udskrabet bund, der lader det hvide papir fremhæve den konstruktive opbygning. Denne opsætning fjerner helt det katalogpræg møbelbøger ofte har, og forfatterne har helt undgået maneren med frontale optagelser i kraftig silhuetvirkning – ofte fin foto-grafik, men uden nogen form for oplysning om møblets dimension. Sengene antyder et andet forsømt område i dansk brugskunst, der er kun gengivet 2 senge, og de er altid så pæne på billeder, med glatte tæpper på flade skumgummihynder uden dyner eller linieforstyrrende skrå hovedpuder.

Det er en smuk og en god bog, der også vil være et fint supplement til de nyeste populære énfamiliehusbøger, og da teksten er på både dansk, engelsk og tysk får den forhåbentlig også stor udbredelse i udlandet.

Bent Moudt

Spansk ingeniørkunst

The Structures of Eduardo Torroja, an autobiography of engineering accomplishment. F. W. Dodge Corporation, New York. 209 sider. 1958. Pris $ 8.50.

Den fremragende spanske arkitekt-ingeniør Eduardo Torroja har udsendt den første publikation om sine arbejder. I tekst og billeder viser han 30 af sine betydeligste bygningsværker, der giver et billede af hans stærkt personlige arkitekturopfattelse. Torroja siger selv: „Mit endelige mål har altid været udfra funktionsmæssige, konstruktionsmæssige og æstetiske synspunkter at skabe en sammenhængende helhed i indhold og form. De her publicerede arbejder er efter min mening dem, der bedst illustrerer hvad jeg har søgt, og hvad jeg har opnået."

Selvom kun få af Torroja's arbejder er offentliggjort, har de vakt enorm interesse blandt arkitekter og ingeniører verden over. Frank Lloyd Wright siger således om Torroja: „Han har, bedre end nogen anden ingeniør jeg kender, virkeliggjort principperne for organisk konstruktion."

De 30 bygningsværker, der gennemgås i bogen er meget forskelligartede. Der vises broer, kirker, viadukter, sportstribuner, vandtårne, fabrikker, dæmninger, hangarer, et hospital og en restaurant. Torroja's mest bemærkelsesværdige arbejder er i forspændt beton, men bogen indeholder også konstruktioner i træ, mursten og stål. Hvert af hans værker, uanset funktion og materiale, vidner om Torroja's talent for i sine bygninger at forene styrke og økonomi med forfinet skønhed og ynde.

Charlottenborgudstillingen

Kommitteen for Charlottenborg har i nogen tid beskæftiget sig med muligheden af at gøre det lettere for arkitekter og kunsthåndværkere at få arbejder, der ønskes optaget på forårsudstillingen, bedømt af censurkomitteen.

Det er normalt forbundet med en ret stor arbejdsindsats og dyre omkostninger at tilvejebringe de arbejder, man ønsker at udstille, i en form og størrelse, der svarer til de udstillingstekniske og æstetiske krav.

Man har i komitteen overvejet forskellige muligheder, bl. a. om censurkomitteen kunne vælges og træde i kraft på et tidligere tidspunkt, sådan at man kunne nå at gennemføre en forcensur på grundlag af et mere fordringsløst materiale, forhåndenværende skitser, tegninger og fotografier etc.

Det lovbestemte 3-årige valg til komitteen finder imidlertid sted i begyndelsen af januar, og først derefter kan den ny censurkomitte vælges. Fristen imellem en sådan forbedømmelse, der tidligst kan finde sted efter den 10. januar, og den endelige bedømmelse er mindre end ønskeligt. Man har alligevel tænkt at gøre forsøget, da en del henvendelser fra udstillerne viser, at interessen for en sådan ordning er stor, og kan derfor meddele, at: *Fremsendelse til en forbedømmelse på grundlag af forhåndenværende materiale: arbejdstegninger, skitser, kontaktkopier el. lign. kan ske ved indsendelse til Charlottenborgudstillingens kontor, Nyhavn 2, K, inden 10. januar 1959.* Indsendelsen kan ske uden benyttelse af anmeldelsesblanketter.

Det endelige udstillingsmateriale fremsendes som hidtil, uanset om forbedømmelse har fundet sted og skal være udstillingen i hænde inden den 20. februar 1959 kl. 18. i henhold til det nugældende reglement.

Komitteen vil herefter søge gennemført, at kommende censurkomitteer vælges så tidligt, at en sådan forbedømmelse i fremtiden kan finde sted i december.

Hans Georg Skovgaard, Halldor Gunløgsson

Studieophold i Syditalien

På klosteret *San Cataldo* ved Amalfi i Syditalien, som er skænket og indrettet af afdøde Carl Wiinstedt til studiehjem for videnskabsmænd, kunstnere og andre åndsarbejdere, vil der årlig blive nogle stipendielodder at uddele.

Stipendiet andrager indtil 4 ugers frit ophold med fuld forplejning og kan søges af danske videnskabsmænd, lærere ved højere læreanstalter og gymnasier, kunstnere, læger og studerende, kvinder såvel som mænd.

Ansøgninger, der bør indeholde oplysninger om: 1. *alder og kvalifikationer*, 2. *hensigten med opholdet*, 3. *dettes ønskede varighed og* 4. *tidspunktet for ankomsten, der helst må være omkring den 1. i en måned*, stiles til bestyrelsen for Institutionen San Cataldo og indsendes vedlagt anbefalinger til kontorchef M. P. Kjersgaard, Vodroffsvej 49, København V. Ansøgninger må være bestyrelsen i hænde inden 1. januar og inden 1. maj for ophold, henholdsvis i forår-sommersæsonen (marts/juli) og i efterår-vintersæsonen (aug./dec.).

I månederne januar og februar modtages ikke gæster på San Cataldo. Syge og rekonvalescenter kan ikke modtages som gæster på klosteret.

Egnsplan for Københavnsegnen

Byplannævnets hovedstadsafdeling har efter forslag fra Hovedstadskommunernes Samråd påbegyndt arbejdet med tilvejebringelse af en egnsplan for Københavnsegnen.

Det af Dansk Byplanlaboratoriums Egnsplanudvalg i 1948 udsendte „Skitseforslag til egnsplan for Storkøbenhavn" må udbygges og à jourføres under hensyn til den siden stedfun udvikling.

Endvidere skal byudviklingsplanerne revideres i løbet af nc år, hvor det også på byreguleringens område vil være nødven at få tilvejebragt et bredt grundlag for zonedragningen i god inden planernes revision. Egnsplanen forventes at kunne u bejdes i løbet af fem år.

Planlægningsarbejdet vil blive udført i et under byplannæv hovedstadsafdeling oprettet egnsplansekretariat med arkitekt Draiby som leder.

Små børn og højhuse

I Byggmästaren har man i nogen tid diskuteret problemerne omkring husbyggeriet. I et indlæg har børnelægen Stephan Vendel fremsat n betragtninger, der ikke har været fremført i danske diskussioner:

Den som blir över fyrtio år känner ofta yrsel inför stup och bal gång på höga ställningar eller körsbärsgrenar och avundas poj som fortfarande inte känner till svindel. Så mycket mer väckande finner man det då, om man i sin praktik träffar småbarn, som i sitt hem, beläget högt uppe i punkthus, bara vå smyga sig längs rummens innerväggar förlamade av rädsla i det bråddjup de altid har till granne. Kan det vara sunt att så, när barn börjar reagera på det sättet? Kan det även vara lä ligt att bo så för de många vuxna, som vår moderna stress rotiserar på så manga andra sätt, att de f. ex. inte vågar kors större plats, inte vågar ge sig in i en folkträngsel, att de är rä för mörker etc. etc.? Även för vuxna blir ett dylikt svalbo en lastning.

Det finns också en annan typ av barn som måste besöka läka – dag- och nattvätarna. Det är de som av en inre spänning oförmögna ända tills de blivit halv- eller helvuxna människor sjunka normalt in i sömnens dvala med bibehållen kontroll ö sin blåsa. Likaså de barn som på dagen inte reagerar för de n mala impulserna, de som väter ner sig, därför att de antingen sorberats av spännande lekar, eller därför att det är alltför s att finna ett lämpligt ställe att tillfredsställa sina behov. Jag inte i vilken mån höghusen av nuvarande storlek bär skulden dessa barns svårigheter, men det är uppenbart att problemet långt ifrån likgiltigt. Många barn står faktiskt inför uppgiften då och då vid trängande behov bege sig iväg 8–10 våningar u för trapporna till sit hem. Hur skall de göra annars? Är man f eller fem eller kanske sex år får man inte, och kan knappast hel utnyttja hissen. Har man tänkt sig att stadsträdgårdsmästaren s lösa problemet genom att plantera trevliga buskage där de hövs? Eller kommer man att iordningställa särskilda barntoalet på nedre botten? Och hur skall man ordna för barnen som hemma i de projekterade monstruösa jättehusen med ett beräk invånarantal på 8000 personer?

Statsbibliotekets tidsskriftlæsekredse

Tidsskrifterne spiller en stadig større rolle inden for de fl videnskabers og fags litteratur, og det er efterhånden umuligt den enkelte at overkomme selv at abonnere på de vigtigste ti skrifter. Statsbibliotekets læsekredse, der står åbne for alle in esserede, har siden 1920 givet et voksende antal læsere – ogs København – adgang til på en billig og bekvem måde at fø med i den nyeste udenlandske tidsskriftlitteratur.

Fortegnelsen over de tidsskrifter, der står til rådighed i 19 omfatter ca. 1000 titler og er udsendt i slutningen af nove ber. Den indeholder nærmere oplysninger, og ved hvert en tidsskrift er anført den beskedne sum, deltagelsen koster. *Indm delse gældende for 1959 må finde sted inden den 10. december 1958.*

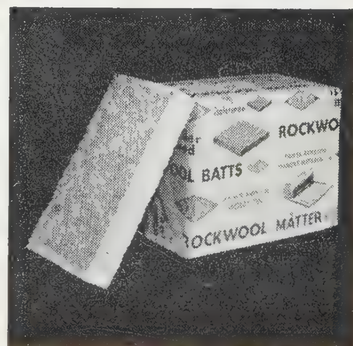
Interesserede, der ikke plejer at modtage fortegnelsen, kan den vederlagsfrit tilsendt ved henvendelse til: Tidsskrift-læsekredse, Statsbiblioteket, Århus.

klæd huset på til al slags vejr

Hulmursisolering skal beskytte mod kulde, men skal også kunne tåle slagregn, der trænger gennem muren. Formuren i en hulmur kan aldrig antages at være 100 % tæt. Derfor er det vigtigt, at vælge et isolationsmateriale, der både tåler fugt og hindrer fugten i at trænge ind til bagmuren. Rockwool opfylder begge disse krav. Til isolering af hule mure i nybyggeri anvendes Rockwool Batts 112 E – den mest økonomiske af alle former for hulmursisolering. Rockwool Batts 112 E har format 27 × 45 cm. Højden svarer således til højden af 4 skifter – den normale lodrette binderafstand.

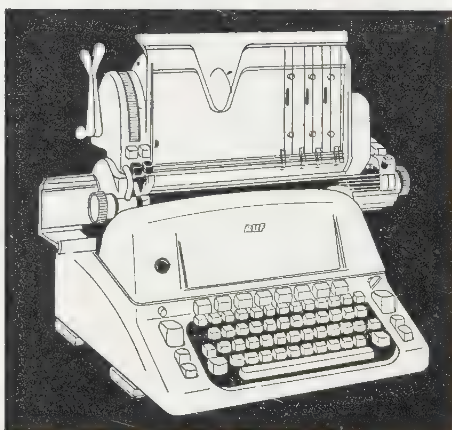
isoler med **ROCKWOOL** dansk stenuld

AKTIESELSKABET ROCKWOOL . FREDERIKSBORGGADE 18 . KØBENHAVN K . TLF. C. 9575

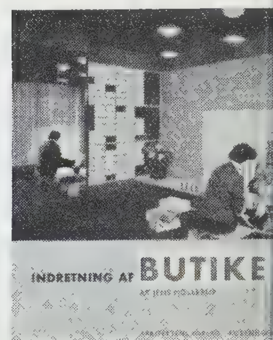
A 743

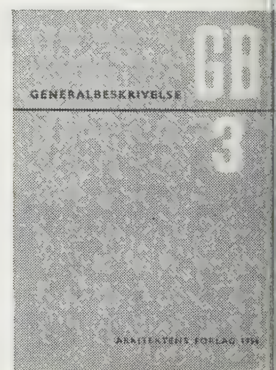

Fra
Arkitektens Forlag

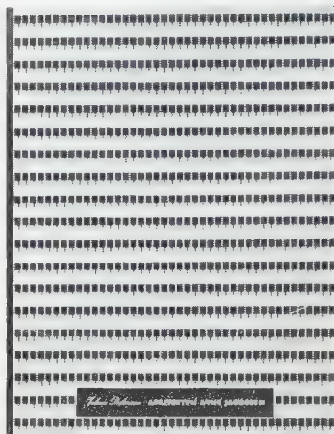

Indretning af butiker
Eksempler på moderne b- tiksplanlægning og butiksin- retning, bogen er skrevet arkitekt M.A.A. Jens Mollerı med bistand af handelsorg- nisationernes konsulenter henvender sig i lige høj gra til fagfolkene på det bygning- mæssige område som til fa- folkene indenfor handele Bogen afsluttes med en ge- nemgang af kravene til fød varebutikerne. Formatet 20 × 23 cm, prisen er 22 k

Generalbeskrivelsen
Det skriftlige hovedgrun for alt byggeri og det n vendige udgangspunkt for stilling af særbeskrivelsens litetskrav.
Generalbeskrivelsen dække fleste forekommende bygge gaver, -materialer og -pro ser baseret på normal s dard, og den kan benyttes håndbog i praktisk materi lære og byggeproces.
Format A5. Pris 12,00 kr

JULEGAVER TIL VENNER I UDLANDET

Bogen om Arne Jacobsen

Indholdet i denne ny udgave af Bogen om Arne Jacobsen er udvidet med mange eksempler på arkitektens seneste arbejder, således at bogen nu er ført à jour og giver et godt overblik over Arne Jacobsens virksomhed fra 1928 til i dag. Bogen om Arne Jacobsen er redigeret af arkikekt Johan Pedersen og udsendt af Arkitektens Forlag. Bogen er nu på 119 sider og koster indbundet kr. 32,–.

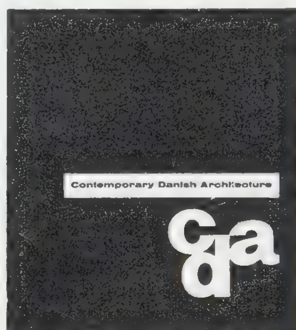
Dansk form

Arkitektens Forlag har udsendt en puplikation med 13 af de eenfamiliehuse, der har været gengivet i *Arkitektur* i løbet af det sidste årstid. Desuden bringes der eksempler på danske møbler og kunsthåndværk. En del af interiørerne er gengivet i 4-farvetryk. Billedteksterne er på dansk og engelsk. Bogen er i format A4, 76 sider, indb. Pris 18,00 kr.

Contemporary Danish Architecture

redigeret af Finn Monies og Bent Røgind, med indledende tekst af Esbjørn Hjort. Oversigt over alt væsentlig i moderne dansk bygningskunst fra de sidste 10 år. Stort billedstof. Teksten er udelukkende på engelsk. Pris 32,00 kr.

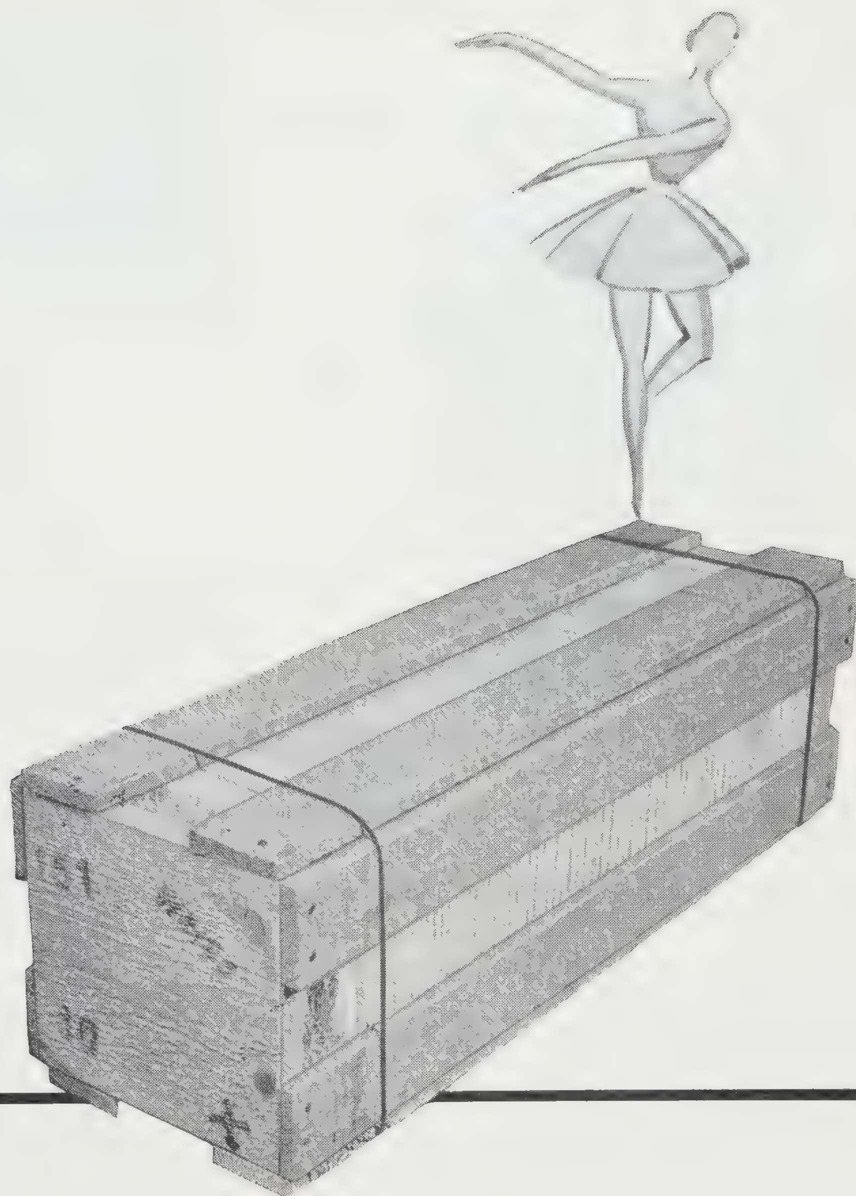
Bøgerne egner sig glimrende til gavebrug, de kan på anm ning leveres i forsendelseskarton uden ekstra omkostninger. I af forlagets publikationer er velegnede som gaver.

Arkitektens Fo
Bredgade 66 . Københav
Telefon Minerva

TRÆ og ARKITEKTUR er udkommer. Pris kr. 26,00

Bogen til alle der bygger

Udgivet af: ARKITEKTENS FORLAG og TRÆBRANCHENS OPLYSNINGSR

Meissner fliser

er fliserne til alle byggeforetagender. Der står både
en god teknisk kvalitet
og et smukt udseende bag
Meissner- navnet

FØRES AF ALLE FORHANDLERE AF BYGGEMATERIALER LANDET OVER

HOVEDFORHANDLER:

CHRISTENSEN & JENSEN

SPECIALFORRETNING I BYGNINGSMATERIALER

RAADHUSPLADSEN 4 . KØBENHAVN V . TELF. C. 13790

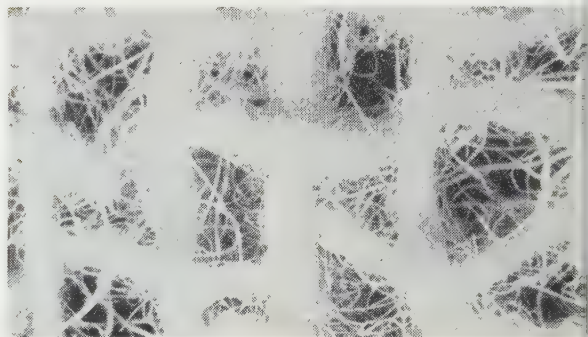
A 747

Brugskunst

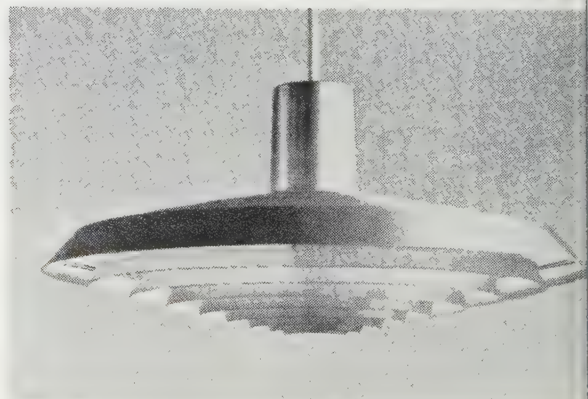
Møbler Textiler Lamper

I denne bog vises et udvalg af møbler, textiler og lan
foretaget blandt de bedste danske arbejder på disse
råder. Det er arbejder af blivende værdi. Det er ikke
det sidste nye – nogle af møblerne er for eksempel
end tyve år gamle, men alle de viste ting kan købes i
Denne bog gør det muligt for den interesserede –
udenfor fagfolkenes kreds – at orientere sig, for ekse
forud for en nyanskaffelse. For at gøre denne orient
realistisk gives der oplysning om blandt andet ting
materialer, størrelser og pris. Især oplysningen om
er værdifuld og samtidig noget helt nyt for bøger af d
art.

Tekst og redaktion af boligkonsulenterne Birgi
Christian Enevoldsen. 108 sider med 187 illustratic
Tysk og engelsk oversættelse. Indb. Pris kr. 28.
Udsendt af Arkitektens Forlag, Bredgade 66, Københa

Udsnit af uldent gardin udført af Poula Trock (forstørrelse)

Lampe tegnet af Poul Henningsen for Louis Poulsen & Co.

Stol og bord tegnet af Poul Kjærholm for E. Kold Christensen

Meddelelser fra
DANSKE ARKITEKTERS LANDSFORBUND
Bredgade 66, København K.
Telefon *Minerva 1290

Adresseforandringer

Arkitekt Kai Lytthans, *bolig og tegnestue* fra Hovedvejen 104, Glostrup til Heggelunds Alle 20, Glostrup.

Arkitekt Jørgen Rasmussen, *tegnestue* Pilestræde 6, Kbhvn. K. Tlf. Palæ 7.

Arkitekt Otto Johan Skousen, *bolig* fra Teglgårdsvej 39, Charl. til C. F. Richsvej 29, Kbhvn. F. Tlf. Fasan 8700.

Arkitekt Børge Andresen, *bolig* fra Bagsværdvej 71, Lyngby til Stokkevad 6, Nærum. Telefon 80 13 40.

Arkitekt Ernst Antoft, *bolig* fra Fangel Kro, Fangel, Fyn, til Oure Kro, Oure, Fyn.

Arkitekt Finn Beltov, *bolig og tegnestue* fra Lynge St. til Bellisbakken 10, Birkerød, Telefon Birkerød 657. Kontor uændret Høvelte kaserne.

Arkitekt Torben Christensen, *tegnestue* fra Høeghsmindevej 42, Gentofte, til Strandvejen 310, Klampenborg. Telefon ORdrup 3247.

Arkitekt Ole Dybbroe, *bolig* fra Brøndbyøster Torv 75, Hvidovre til Regional Housing Center, 124 Djalan Tamansari, Bandung Indonesien.

Arkitekt Niels Erik Gottlieb, *bolig* fra Smakkegårdsvej 169, Gentofte til Malmbergsvej 75, Holte. Telefon 80 13 72.

Arkitekt Erik Høyer, *bolig* fra Skovvangsvej 183, Århus til Løgten St.

Arkitekt Henning Meyer, *bolig* fra St. Kongensgade 63, Kbh. K til Hovmarksvej 41, Charlottenlund. Telefon ORdrup 6108. Tegnestue uændret Gl. Strand 50.

Arkitekt Paul Paul-Petersen, *bolig* fra Rosenparken 8 B, Nakskov til Udby Strand, Hørby pr. Holbæk.

Arkitekt Laust Ørnsholt, *bolig og tegnestue* fra Svingelsvej 43, til Svingelsvej 106, Nakskov.

Meddelelser fra
AKADEMISK ARKITEKTFORENING

Nye medlemmer

Arkitekt Asger Andresen, *bolig og tegnestue* Ved Øster Mølle, Dronninglund. Tlf. Dronninglund 394.

Arkitekt Per Hansen, *bolig og tegnestue* Pilealle 8, Holte. Tlf. Holte 2557.

Arkitekt Poul Holm-Pedersen, *bolig* Åbakkevej 42, Kbhvn. F.

Arkitekt Hans Friis Mathiasen, *bolig og tegnestue* Østbanegade 43, Kbhvn. Ø.

Arkitekt Sven Bille-Hansen, *bolig* Amiralsgatan 87 B. Malmö, Sverige.

Arkitekt Torben Krag, *bolig* Pilestræde 27, 3., Kbh. K.

Studierektor ved nordisk sommeruniversitet 1959-60

Ansøgeren må have afsluttet sine universitetsstudier, have indsigt i tværvidenskabelige problemstillinger og erfaring i oplæg og ledelse af studiekredsarbejde. Det er ønskeligt at ansøgeren har kendskab til NSU's arbejdsformer.

Studierektor skal i 1959–60 have til opgave at forberede og koordinere arbejdet med hovedemnet for sessionen i 1960. Han skal på sommermødet i 1959 lede programarbejdet og efter forhandling med specialister fremsætte forslag for generalforsamlingen om studiekredse under hovedemnet for 1960. I samarbejde med specilister skal han udarbejde planer for studiekredsarbejdet og ved rejser til de forskellige læresteder i Norden medvirke til igangsættelse og koordinering af studiearbejdet. På sommermødet i 1960 skal han lede studiekredsarbejdet, tilrettelægge plenarforedragene og fremlægge forslag til publikationer fra sessionen. Han skal redigere disse publikationer.

Studierektor ansættes for et arbejdsår ad gangen med mulighed for genansættelse efter at stillingen på ny har været slået op.

Efter nærmere detailleret arbejdsaftale kan en ansøger med de ønskede kvalifikationer regne med en løn på indtil 24.000 d. kr. forudsat han ikke har anden fast stilling i arbejdsåret.

Ansøgning må indsendes inden 31. januar 1959 og stiles til:
Nordisk Sommeruniversitet,
Nordisk Udvalg,
Wergelandsveien 15, Oslo,
Norge.

Nærmere oplysninger fås ved henvendelse til:
sekretær for den danske afdeling Holger Jensen, Elmelundsvej 13, Brønshøj. BE 9241
sekretær for Københavnsafdelingen Leif Christensen, Harsdorffsvej 8, 2. København V. EV 6197.
sekretær for Århusafdelingen Jan Stehouwer, Tamperdalsvej 11, Århus. Tel: 3 43 11.

FRA TIDSSKRIFTERNE

Tidsskrifter modtaget indtil 1. november 1958

Kunstmuseets tidsskrift-læsekreds

Kunstindustrimuseet har i disse dage udsendt sin årlige fortegnelse over bibliotekets tidsskriftlæsekredse for det kommende år.

Tidsskrifterne bliver sendt over hele landet, og den enkelte abonnent har hæfterne til rå-

dighed i 15 dage og kan således holde sig à jour med de nye strømninger inden for sit specielle område for en årlig afgift, der ligger langt under den almindelige abonnementspris.

Der er i år ca. 125 danske og udenlandske tidsskrifter at vælge imellem inden for mange forskellige områder. De største grupper er kunst og kunsthåndværk, møbler og boligindretning. – Der er de vigtigste europæiske og amerikanske arkitekturtidsskrifter. Om boghåndværk, grafisk kunst, reklame og fotografi er der alene 25 blade. – Også bulletiner fra de vigtigste museer, arkæologiske, kulturhistoriske og udenlandske illustrerede geografiske tidsskrifter kan man abonnere på. Til slut skal nævnes, at også film og teater er repræsenteret samt den populære afdeling med de førende modeblade fra mange lande.

Alle tidsskrifterne kan ses på bibliotekets læsesal, Bredgade 68, København K, hvor også læsekredsens brochure kan fås. (Indmeldelse må finde sted snarest!) Der er adgang alle hverdage kl. 10–16, tirsdag og fredag desuden kl. 19–21, tlf. C. 9452, 9453 og 9422.

Arkkitehti/Arkitekten 3/1958

Hæftets hovedemne: Eenfamilie- og rækkehuse ved Helsingfors, af arkitekterne Saarmio, Rewell, Kaija & Heikki Siren og Bertel Gripenberg. Finsk textiludstilling i Stockholm, anmeldelse. – „Tanker ved en udstilling" artikel af L-G Nordström i anledning af en Alexander Calder udstilling i Finland.

Att bo 4/1958

Eva Karsten-Carlsson: Svensken och villadrömmen (6 s.) – Curt Ivarsson: Rotterdam (10 s. ill.).

Baukunst und Werkform 10/58

Sygehuse i Tyskland. 9 artikler (48 s. ill.).

Se HFB side 619

Dansk Pædagogisk Tidsskrift

Tidligere omtalte specialnummer af Dansk Pædagogisk Tidsskrift om *skolebyggeriets problemer* kunne måske være af interesse for en del af Arkitektens læsere. Det kan rekvireres for kr. 2.– pr. nr. hos Dansk Pædagogisk Tidsskrift, Julius Thomsens Gade 16[1], København V.

Bestiller man mindst 30 ekspl. – f. eks. til undervisningsbrug – er prisen 1,50 kr. pr. stk.

STILLING SØGES

Danske Arkitekters Tegnestueservice. Extra assistance. Arkitekt M.A.A. med mange års erfaring inden for al slags byggeri, egen tegnestue og medarbejdere, tilbyder sin assistance til andre arkitekter, der ønsker kvalificeret tegnehjælp for kortere eller længere tid. Ring venligst til Farum 506, eller skriv efter nærmere oplysning, eller henvend Dem til A. A., Bredgade 66, K. *D. A. T., Solbakken 23, Farum.*

Arkitekt M.A.A. søger (ledende) stilling af blivende karakter i København, evt. i privat institution. 35 år – alsidige erfaringer fra 12 års tegnestue- og konduktørpraksis, specielt inden for bolig- og forretningsbyggeri samt butiksindretning. Billet mrk. 954 til *Arkitekten,* Bredgade 66, K.

STILLING TILBYDES

Arkitekter. 2 arkitekter, hvoraf den ene kan arbejde selvstændigt, søges omgående. Fortrinsvis til projektering af hospitalsbyggeri. *Knud Sørensen,* arkitekt M.A.A., Silkeborg. Tlf. 1087.

Erfaren medarbejder M.A.A. evt. H 3 til boligbyggeri søges. *Knud Bartholdy og Thyge Olsson,* arkitekter M.A.A., Ringvejen, Herlev. Telf. 94 05 55.

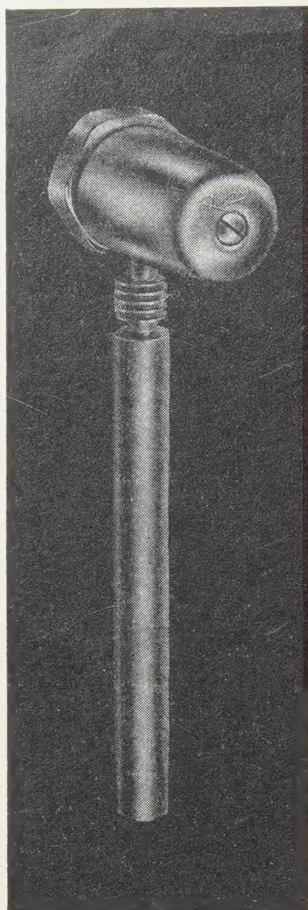
Arkitekt, selvstændigt arbejdende og med nogen erfaring, søges til industriprojektering. *Ole Grupe,* Skindergade 29, K. Palæ 2108.

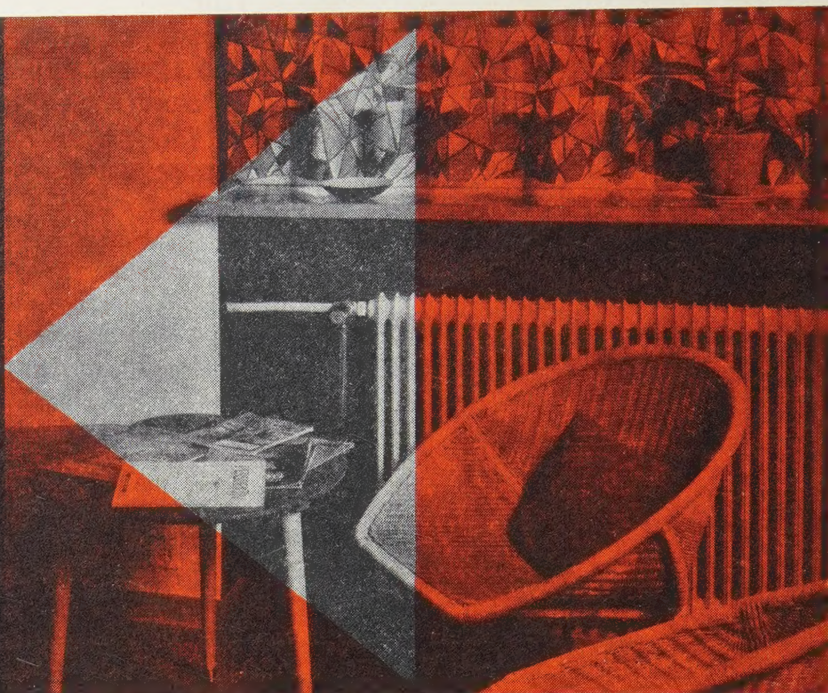
KOMPAGNISKAB SØGES

Erfaren arkitekt M.A.A. søger kompagniskab. Skriv til billet mrk. 955, *Arkitekten,* Bredgade 66, K.

DUPLIKERING

Byggebeskrivelser, referater og renskrivning af statiske beregninger. Duplikeringsbureauet **Dania,** Minerva 428.

Danfoss termostatiske radiatorventil

NB. *Som følerelement til den nye type RAD anvendes elementer med løs føler til højt tryk.*
Type RA for varmtvandsanlæg leveres med fast føler, løs føler og med centralregulering.
RAD for damp leveres kun i udførelsen med løs føler.

Type RAD er, sammen med type RA for lavtryksdamp- og varmtvandsanlæg, den eneste eksisterende mulighed for effektiv temperaturregulering, fordi den monteres direkte på radiatoren som selvregulerende ventil, og regulerer temperaturen termostatisk i hvert enkelt rum.

Danfoss termostatiske radiatorventil for lavtryksdamp- og varmtvandsanlæg type RAD, som nu er kommet på markedet, fremstilles i rødgods med sæde og ventilplade af rustfrit stål, og leveres i størrelserne $^3/_8$", $^1/_2$", $^3/_4$" og 1".

Ventilerne er forsynet med temperaturskala, der dækker området fra 5° til 25° C, inden for hvilket område, den frit kan indstilles.

FABRIK FOR AUTOMATISKE KONTROLAPPARATER
NORDBORG . TLF. (044) 51111

KØBENHAVN
GL. KONGEVEJ 1
TLF. Hilda 3100

ÅRHUS
NY BANEGÅRDSGADE 45
TLF. 35511

ODENSE
VESTERGADE 44
TLF. 15075

AALBORG
NYHAVNSGADE 12
TLF. 35411

Bianco Lunos Bogtrykkeri AS, Kbhv.